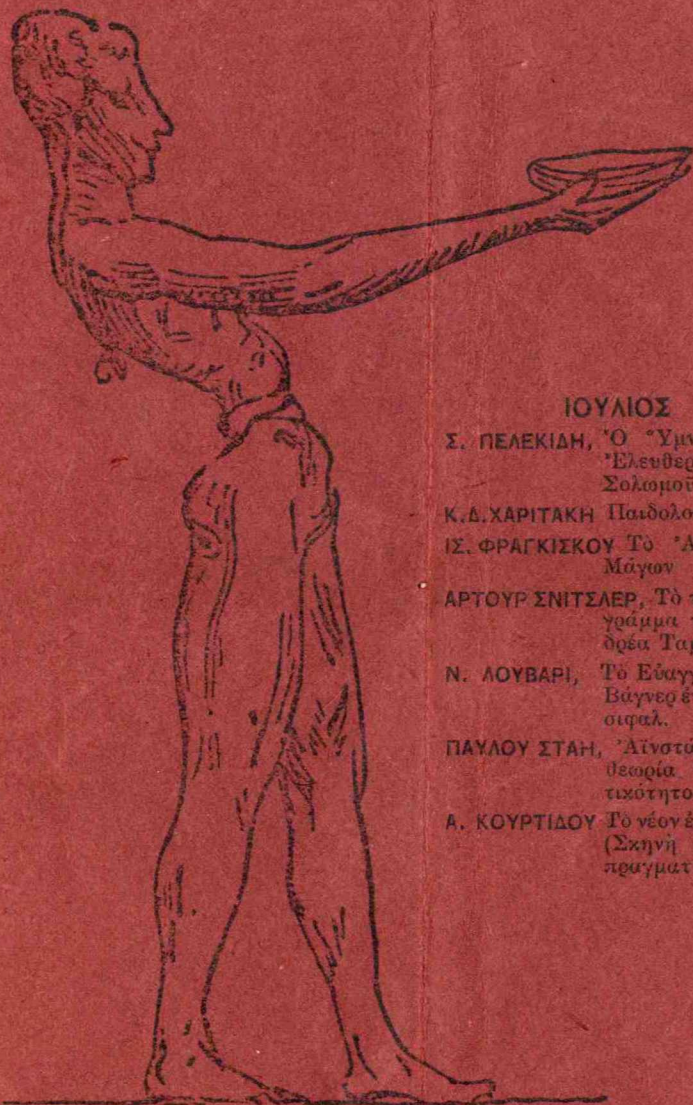

ΑΥΓΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΙΟΥΛΙΟΣ

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗ, Ὁ ὕμνος στὴν
Ἐλευθερίαν τοῦ Δ.
Σολομοῦ.

Κ. Δ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ Παιδολογικά

ΙΣ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ Τὸ Ἄστρο τῶν
Μάγων

ΑΡΤΟΥΡ ΣΝΙΤΣΛΕΡ, Τὸ τελευταίον
γράμμα τοῦ Ἄν-
δρέα Ταμάγιερ

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙ, Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ
Βάγνερ ἐν τῷ Πάρ-
σιφαλ.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΤΑΗ, Ἄϊνσταϊν καὶ ἡ
θεωρία τῆς σχε-
τικότητος.

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Τὸ νέον ἐπιτέλεσμα
(Σχημὴ ἀπὸ τὴν
πραγματικότητα.)

ΕΤΟΣ Α. ΤΕΥΧΟΣ Β.

ΤΥΠΟΙΣ "ΑΥΓΗΣ,"

1922

“ΑΥΓΗ,,

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ & ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδότης : Α. ΜΑΝΟΣ

Διευθύνται :

ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ, Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

ΔΗΛΩΣΙΣ

Τὸ Περιοδικό μας ἢ «ΑΥΓΗ» ἔχει ὑπ' ὄψει τῆς κυρίως τὰ δύο πιδὸ συνηθισμένα εἶδη ἀνθρώπων ποῦ διαβάζουσι : ἐκείνους, ποῦ τοὺς ἀρέσει ἡ ὠραία φιλολογία καὶ ἡ τέχνη, καὶ ἐκείνους, ποῦ, χωρὶς νὰ ἔχουσι ὠρισμένη εἰδικότητα, θέλουσι νὰ πλουτίζουσι ἢ νὰ καθαρίζουσι τὸ μυαλό τους μὲ τὰ πορίσματα τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, ἢτοι ποῦ ἐνδιαφέρονται γενικῶς γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ κίνηση.

Πιδὸ σύντομα : ἡ «ΑΥΓΗ» ἀποτείνεται εἰς ἐκείνους, ποῦ φροντίζουσι γιὰ τὸ Ὠραῖο καὶ τὸ Ἀληθινόν.

Μὲ τὸν σκοπὸ τῆς αὐτὸν σύμφωνη εἶναι καὶ ἡ ὕλη, ποῦ θὰ δίνη ἡ «ΑΥΓΗ» 1) λογοτεχνικά ἔργα ἰδικῶν μας συγγραφέων ἀνεγνωρισμένων ἢ καλοῦ γούστου, μεταφράσεις, εἰκόνες καὶ ἰδικῆς μας καὶ ξένης καλλιτεχνίας, αἰσθητικαὶ ἀναλύσεις, φιλολογικαὶ καὶ τεχνοκριτικαὶ μελέται κτλ.

2) Μελέται εἰδικῶν ἐπιστημῶνων διὰ διάφορα ζητήματα ἱστορικά, φιλοσοφικά, κοινωνιολογικά, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ φέρουσι μόνον τὸ κῦρος τῆς εἰδικότητος ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις θὰ πρέπη μὰ εἶναι γραμμένα εἰς ὕφος ἀπλοῦν καὶ σαφὲς δι' ὅλους.

Αὐτὸ εἶναι μὲ ὀλίγα λόγια τὸ πρόγραμμα, ποῦ θὰ προσπαθήσῃ ἡ «ΑΥΓΗ» νὰ ἐφαρμόσῃ ὅσον ἡμπορεῖ αὐστηρότερα καὶ ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστῶν εἰς ὅλους ὅσοι θὰ μᾶς κάμουν τὴν τιμὴν νὰ γίνουσι ἀναγνώσται τῆς «ΑΥΓΗΣ» ἢ συνεργάται.

Σημ. Διὰ λόγους τεχνικοῦς τὸ πρόγραμμά μας δὲν ἐφημερίσθη καὶ εἰς τὸ δεύτερον φύλλον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗ, Ὁ Ὕμνος στὴν Ἐλευθερία τοῦ Δ. Σολωμοῦ.

Κ.Δ.ΧΑΡΙΤΑΚΗ Παιδολογικά

ΙΣ.ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ Τὸ Ἄστρο τῶν Μάγων

ΑΡΤΟΥΡ ΣΝΙΤΣΛΕΡ, Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ Ἄνδρέα Ταμάγιερ

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙ, Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Βάγγερ ἐν τῷ Πάσιφαι.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΤΑΗ, Ἄϊνσταϊν καὶ ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος.

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Τὸ νέον ἐπάγγελμα (Σκηὴ ἀπο τὴν πραγματικότητα.)

Σ. ΠΕΛΕΚΙΔΗ

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ Ο ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ὁ Σόλωμος ἦταν τότε εἰκοσιτριῶν χρονῶν. Τὸ 1818 εἶχε γυρίσῃ στὴ πατρίδα του, τὴ μυριτινὴ καὶ ποιητικὴ Ζάκυνθο, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὅπου σπούδαζαν τότε οἱ Ἕλληνες καὶ ἔμεινε καὶ αὐτὸς ὀχτῶ χρόνια μελετῶντας τὸν Δάντε καὶ τὸν Τάσσο καὶ ἔχοντας τὴν συναναστροφὴ τῶν πρὸ μεγάλων ἰταλῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Τώρα στὴ πατρίδα του, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τοῦ Σπυρίδωνα Τρικούπη, εἶχε ξεσκεπάσει ὅλες τὰς ὁμορφιάς τῆς νεοελληνικῆς ποίητης καὶ γλώττας καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ, ἐνῶ τὸ γούστὸ του ὅπως μορφώθηκε ἦταν ἰταλικῶ, ἀρχίνησε κλειθῶνας μέσα του τὴν Ἑλλάδα, μὲ ὅλα τῆς τὰ περασμένα καὶ τὰ τωρινὰ, νὰ αἰσθάνεται νὰ σπάρταρᾷ μέσ' τὴ ψυχὴ του κάθε εἶδος μεγαλείου, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ εἶπε.

Ἀπὸ τὴν σὲ μιὰ ψυχὴ ἔτσι πλασμένη δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ κάνουν θαλαίαν ἐντύπωσιν τὰ ἔργα τῆς φυλῆς του. Στὸν ἀγῶνα δὲν ἤρθε νὰ λάβῃ μέρος, δὲν ξέρω γιατί. Μὰ ἀπὸ τὴν παραλία τῆς Ζακύνθου, ποῦ ἀκούονταν ὡς ἐκεῖ οἱ κανονίαι τοῦ Μεσολογγίου, τὸν παρακολουθοῦσε μὲ πολλὴ συγκίνησιν, μὲ περήφανη χαρὰ γιὰ κάθε δόξα τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ καρδιοχτύπι γιὰ κάθε τὸν παραπάτημα. Ὡς ποῦ οἱ λαμπρὲς νίκαι, ὅπως ἤρχοντο ἢ μιὰ κατόπι τῆς ἄλλης, τοῦ ἔδωκαν πρὸς τὸ θάρρος καὶ τὴν πεποίθησιν, πῶς οἱ πόθοι τῶσων αἰῶνων ἔπαιρναν τώρα σάρκα, καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ 1823 βλέπει σὰν ὄραμα τὴν Ἐλευθερίαν, μὲ κοφτερὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ μὲ τ' ἀστραφτερὸ καὶ γοργὸ μάτι τῆς, θγαλμένη μέσ' ἀπ' τοὺς ἱεροὺς τάφους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνδριωμένη ὅπως στὰ ἐνδοξα χρόνια τῆς Ἑλλάδας, τὴν Ἐλευθερίαν ποῦ τότε αἰῶνας μέσ' ἀπ' τοὺς τάφους λαχταροῦσε τὸ φῶς τοῦ ἄνω κόσμου καταφρονεμένη περιπαιγμένη γελασμένη ἀπ' τοὺς δυνατοὺς, τώρα μὲ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδας ἀναστημένη. Τὴν γνωρίζει καὶ τὴν χαιρετᾷ ὁ ποιητὴς μὲ λαχτάρια καὶ μαζὶ του χαιρετοῦν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φίλοι τῆς (Ἰόνια νησιά, Ἀμερικὴ Ἰσπανία) ἐνῶ οἱ ἐχτροὶ τῆς ἀγριεύουν καὶ βρίζουν (Ἀγγλία, Αὐστρία). Μὰ κείνη ὄρμα τρομερὴ ὅπου βρίσκει ἀντίστασιν. Καὶ ὁ ποιητὴς τὴν παρακλοῦσιν πῶς τρέχει μέσ' στὴν ἄγρια μάχην τῆς Τριπολιτσᾶς, πῶς περπατᾷ ματωμένη μέσ' στὸ κάμπο τῆς Κορίνθου ὑπερὰ ἀπ' τοῦ Δράμαλι τὴν καταστροφὴν, πῶς εὐλογημένη καὶ ἀπ' τὴ Θρησκείαν στὸ Μεσολόγγι παραττέκει τοὺς πολιορκημένους ἐκεῖ μέσα καὶ ἔπειτα πνίγει τὸν ἐχτρὸ ποῦ φεύγει ἐπὶ ῥέμμα τοῦ Ἀχελώου, πῶς ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ θαυματουργεῖ στὴ θάλασσαν τῆς Χίου μὲ τὸν Κανάρη τῆς, τὴν παρακλοῦσιν ὁ ποιητὴς σ' ὅλο τῆς αὐτὸ τὸ μεγαλό-

πρεπο δρόμο καὶ σὲ κάθε τῆς θάμμα τῆς κράζει κι' ἓνα μεγαλόφωνο χαιρετισμὸ. Καὶ τὸ δράμα τελειώνει μαζί μὲ τὸ ποίημα ἐκεῖ ποῦ ἡ Ἐλευθερία συμβουλεύει τὰ παλληκάρια τῆς νὰ διώξουν ἀπ' ἀνάμεσό τους κάθε μικροφιλοτιμία καὶ διχόνοια.

Τὸ ὕλικὸ γιὰ τὸν Ὕμνο, ὅπως βλέπομε, δίνει στὸν ποιητὴ ἢ ἱστορία τῶν δύο πρώτων χρόνων τῆς Ἐπανάστασης. Μὰ ὅχι μὲ ὅλες τῆς τὲς λεπτομέρειες μήτε μὲ ἱστορικὴ ἀκρίβεια καὶ χρονολογικὴ τάξη. Λεῖπει π. χ. ὁ ἠρωϊσμὸς τῆς Ἀλαμάνας, τοῦ Χανιοῦ τῆς Γραβιάς, τῶν Ἱερολοχιτῶν ἢ θυσία. Λεῖπει ἡ μάχη τοῦ Πέτα, τὸ ἠρωϊκὸ Σούλι καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὴν παλαιὰ δόξα τῆς Ἑλλάδας, ποῦ τρέφει τὰ παλληκάρια τοῦ ἀγῶνα, μόνον γενικὰ δρίσκομε ἐδῶ καὶ κεῖ, καὶ κάπου μόνον θυμᾶται καὶ τοῦ τρακόσου τοῦ Λεωνίδα. Γιατὶ ὅλο τὸ φῶς μόνον ἀπάνω στὴ Τριπολιττᾶ, στὴ Κόρινθο, στὸ Μεσολόγγι καὶ τὸν Ἀγελλῶ, στὴ Χίο καὶ στὸ Πατριάρχη; Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ οἰκονομία τοῦ Ὕμνου; Μήπως εἶναι λαμπρότερη ἢ μάχη τῆς Τριπολιττᾶς ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Δραγαττανίου; Ἡ μήπως εἶναι ποιητικώτερες οἱ μορφὲς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κανάρη ἀπ' τὴ μορφὴ τοῦ Ἀθανάση Διάκου καὶ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη;

Αὐτῆς τῆς προτίμησῆς τῶν γεγονότων τὸν λόγο πρέπει νὰ ζητήσωμε μέσα στὴ ψυχολογία τοῦ ποιητῆ καὶ στὸ χαρακτῆρα τοῦ μυαλοῦ του ποῦ προτιμᾷ τὲς κύριες γραμμὲς. Ὁ Σολωμὸς βλέπει τὴν Ἐλευθερίαν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ στήνεται πρώτα στὴ Πελοπόννησο ὕστερα ἀπ' τὲς δύο μεγάλες νίκες στὴ Τριπολιττᾶ καὶ στὴ Κόρινθο (καὶ γι' αὐτὸ τὲς βάζει καὶ μαζί στὸν Ὕμνο), βλέπει τὴν Ἐλευθερίαν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ στήνεται στὴ Στερεὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ὁμήρ Βρυώνη ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, βλέπει τὴ θάλασσα ἐλευθερῆ ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπέροχη ἰκανότητα τῶν ἐλλήνων ναυτικῶν καὶ πιστεύει πῶς καὶ τᾶλλα ἐλληνικὰ μέρη θὰ παρθοῦν, ἐνὸς ἢ θρησκευτικῆ τῶν ἐλλήνων ψυχῆ θὰ θυμᾶται τὸ κρέμασμα τοῦ Πατριάρχου τῆς καὶ τὸ περίπαιγμα τῶν ἱερῶν τῆς. Ἄν καὶ τὸ κρέμασμα τοῦ Πατριάρχου κυρίως δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο μέρος τοῦ Ὕμνου παρὰ ἔρχεται μᾶλλον σὰν παρέκβασις ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὀλοκαυτώματος τῶν δύο χιλιάδων τούρκων τῆς Ναυαρχίδος στὴ Χίο (Χαῖρε σικιά τοῦ Πατριάρχου κτλ).

Μιὰ τέτοια ψυχολογία σὲ ἓνα ποιητὴ δὲν μπορούσε νὰ δώσῃ παρὰ μιὰ τέτοια ἀρχιτεκτονικὴ οἰκονομία. Γιατὶ ὁ ποιητὴς δὲν ἐργάζεται ὅπως ὁ ἱστορικὸς μήτε χρειάζεται ὅλες τὲς λεπτομέρειες καὶ μὲ τὴν ἀκρίβεια καὶ τάξη, ποῦ τὲς ἔχει ἡ ἱστορία. Ἡ ποίησις, λέει κάπου ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι φιλοσοφικώτερη ἀπὸ τὴν ἱστορία, γιατί παρασταίνει τὰ πράγματα ὅχι ὅπως γίνονται παρὰ ὅπως ἔπρεπε νὰ γίνωνται. Τὸ γενικὸ καὶ ἀπόλυτο ἰδεῶδες εἶναι μὲ ἄλλες λέξεις ἐκεῖνο ποῦ μᾶς δίνει ὁ ποιητὴς, δεμένο μέσα στὸ μουσικὸ αἰσθημα τῆς

ψυχῆς του καὶ τὲς εἰκόνες τῆς τέχνης του, καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόλυτο γιὰ ἓνα ποιητὴ ἰδεῶδες, εἴτε μὲ ἐθνικὸ εἴτε μὲ γενικὸ ἀνθρώπινο χρῶμα παρουσιάζεται, εἶναι τὸ βαθύτερο μοτίβο κάθε ποίησῆς ἔστω καὶ ἂν χρειάζεται κάποιο ἐξωτερικὸ γεγονός γιὰ νὰ τὸ ξυπνήσῃ.

Ἔτσι καὶ μέσα στὸν Ὕμνο, κείνο ποῦ φαίνεται καὶ δρᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, εἶναι ἡ Ἐλευθερία, τὸ ἰδεῶδες τῆς φυλῆς τοῦ ποιητῆ, τὸ ὄνειρο ποῦ φτερώνει τὴν ἐλληνικὴ ψυχῆ, ἡ Ἐλευθερία ποῦ εἶναι θέλει ἢ μπορεῖ. Ἀπὸ τοῦς ἠρωας δὲν φαίνεται παρὰ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ρήγα μιὰ φορὰ καὶ ὁ Πατριάρχης. Ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα λὲς καὶ χάνονται μιὰ φορὰ μέσα στὸ δάθος, καὶ οἱ τόποι τῶν μαχῶν καὶ ἡ ἱστορία τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ μόνον φόντο ὠραίων ποιητικῶν εἰκόνων. Καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκριβῶς θυσιάζει πολλὰς φορὰς ὁ ποιητὴς τὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια σὲ ποιητικὴ ἀνάγκη—γνωρίζοντάς το, ὅπως μᾶς λὲν αἱ ἰδιογραφεῖς τοῦ σημειώσεως. Ὁραιότερα ἀπ' ὅλες τὲς φορὰς τὸ κάνει αὐτὸ στὴ ποιητικὴ περιγραφή τῆς μάχης τῆς Τριπολιττᾶς. Παραδέχεται ἐκεῖ, ὅπως λανθασμένα εἰπώθηκε καὶ διαδόθηκε στὴν ἀρχὴ, πῶς ἡ μάχη ἔγινε νύχτα, γιατί ἡ νύχτα δίνει πλαστικώτερα μοτίβα ἀκριβότητος καὶ τὸ πιὸ πολὺ—δίνει τὴ δάντειο παράστασις τοῦ Ἄδη καὶ τοῦ τρελλοῦ χοροῦ τῶν νεκρῶν μέσ' στὰ πηχτὰ αἵματα τῶν σκοτωμένων—εἰκόνα, ποῦ εἶναι ἀντάξια τοῦ χοροῦ τῶν νεκρῶν τοῦ Holbein καὶ ποῦ τόσο τέλεια ὀλοποιεῖ τὸ μῖσος, μὲ τὸ ὅποσον χτυποῦν στὴ μάχη οἱ ἔλληνες ἐνθυμούμενοι τοῦς ἀδικούς σκοτωμοὺς τῶν αἰώνων.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ τοῦ Ἄδη μπαίνει μέσα στὴ περιγραφή τῆς μάχης τῆς Τριπολιττᾶς σὰν κάποια παρέκβασις. Ὅμοια κλεῖ τὴ νίκη τῆς Κορίνθου ἢ ἀπάντησις ποῦ δίνει ὁ Σολωμὸς στὸν ἔλληνα ποιητὴ τοῦ Μπάρη ποῦ χύνει δάκρυα γιατί βλέπει τὲς ἄμορφες παρθένες νὰ σέρνουν τὸ χορδὸ κάτω ἀπ' τὸν ἦτοιο τῶν δένδρων καὶ συλλογίζεται πῶς ἀπ' αὐτὲς μέλλουν νὰ γεννηθοῦν σιλάβοι. Ὅμοιο παρέκβασις χαρακτῆρα ἔχουν καὶ τὰ θεόπνευστα λόγια, ποῦ λέγει ὁ Αὐτρωτὴς ἀπειλώντας τὸν ἐχθρὸ του μέσα στὸ Μεσολόγγι. Ὅμοια εἶναι ἡ τρομερὴ κατάρα, ποῦ χωρίζει τὴ περιγραφή τοῦ ὄλεθρου τῶν τούρκων στὸν Ἀγελλῶ (ἔτσι ν' ἀκούσω νὰ βουήξῃ τὸν βαθὺ ὠκεανὸ—καὶ στὸ ρέμμα του νὰ πνίξῃ κάθε σπέρμ' Ἀγαρηνὸ), ὅπως καὶ τὸ τέλος τοῦ ἴδιου μέρους τοῦ Ὕμνου, ἐκεῖ δηλαδή, ὅπου ἡ θρησκευτικὴ ψυχῆ τοῦ ποιητῆ γεμάτη ἀπὸ κατάνυξις συγκρίνει τὸ θάμμα αὐτὸ τοῦ Ἀγελλῶ μὲ τὴν σωτηρία τῶν Ἑβραίων στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα.

Ἦστερα ἀπ' ὅλα ὅσα εἶπα μοῦ φαίνεται πῶς εὐκόλα ξεδουαλύνει στὸν Ὕμνο ὁ ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμὸς τῆς σκέψης καὶ ἡ οἰκονομία του. Τὰ κυριᾶ του μέρη εἶναι μοτίβα, ποῦ διαλέγει ἡ ψυχολογία τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἐπανάστασης. Τὲς παρέκβασις τὲς δίνει ἢ ἀνάμνησις ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴν ποίησις γενικά.

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΚΑ

I. Η ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Σήμερον όπου ο Ίλιγγος τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως καλπάζει πρὸς τὴν μεγαλειώδη (καθὼς λέγουσιν) θεωρίαν τοῦ Ἀϊνστάϊν, καιρὸς ἦτο νὰ ἔχῃ εἰσέλθῃ εἰς ὁμαλὸν δρόμον συστήματος καὶ σπουδῆς ἀπλούστερον ζήτημα, ἀλλὰ σπουδαιότατον διὰ τὴν βιολογικὴν καὶ πρακτικὴν του ἀξίαν: τὸ ζήτημα τῶν θεωρητικῶν καὶ ἐφηρμοσμένων παιδολογικῶν ἐπιστημῶν. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐπὶ τέλους ἤρχισε νὰ ὀριμῶνται καὶ ἀργὰ κατὰ σύνολον καὶ κατὰ μέρος ἡ ὑπόθεσις αὕτη.

Ἀπὸ πολλοῦ, ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν χρόνων, ἡ αὐτοτέλεια τῶν παιδικῶν ἡλικιῶν εἶχε καταστῆ ἀντιληπτὴ καὶ εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν καὶ ἀπδείξις ἢ παιδαγωγία τῶν ἀρχαίων εἶς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς παλαίστρας, προσέχουσα ἀρκετὰ τὸ ἴδιον σωματικὸν καὶ ψυχικὸν ἔδαφος τοῦ παιδός. Ἐν τούτοις οὐδόλως ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς ἰατροβιολογικὰς ἀπύψεις καὶ παράδειγμα ἔστωσαν τὰ ἀποδεικτικὰ μέτα ὡς πρὸς τὰς σχολὰς τοῦ Ἰπποκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Γαληνοῦ, ὅπου, ἐξ ὧν ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν, οὐδεμία σοβαρὰ μνεία γίνεται περὶ ἰδιαιτέρων καταστάσεων τοῦ παιδιοῦ. Βραδύτερον μόνον ὁ Ὀρειβάσιος (300 μ. Χ.) σπουδαῖος ἰατρός, ἀναφέρεται ἔχων μελέτας καὶ ἐπιδόσεις παιδιατρικὰς. Εἰς τὴν λοιπὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ μετέπειτα Βυζαντινὴν ἐποχὴν, δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρχαν παιδίατροι, ἢ δὲ ἀγωγὴ, ὑγιεινὴ καὶ δικαιοσύνη τοῦ παιδιοῦ ἐπαφίετο εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν.

Φωτεινότερον σημεῖον ἀναφαίνεται πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸ σπουδαιότατον ἐκεῖνο χρονικὸν μεταίχιμον, μεταξὺ ἀναγεννήσεως καὶ γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἢ νέα ἀντίληψις περὶ δικαίου: Περὶ δικαίου τοῦ ἀτόμου, ἐκ τοῦ ὁποῖου εἶχομεν καὶ τὴν λαμπρὰν ἀκτινοβολίαν, περὶ προστασίας τοῦ ἀδυνάτου, παραφρόνων, ἀκαταλογίστων, ἀσθενῶν, ἀναπήρων, ἀνηλίκων, γυναικῶν καὶ γερόντων. Τὸ παιδί ἤρχισε νὰ περιέρεται εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀποψιν τοῦ δικαίου.

Ἐτέρωθεν ἡ ἐπιστημονικὴ πρόοδος ἐπέβαλλε τὴν ἰδιαιτέραν ἰατρικὴν καὶ ὑγιεινολογικὴν μέριμναν διὰ τῆς παιδιατρικῆς καὶ τινῶν σοβαρῶν ἀρχῶν παιδονομίας. Μετὰ δὲ τὸν Ρουσσὸ ἔρχεται ὁ Πεταλόττης νὰ διακηρύξῃ ὅτι αἱ μέθοδοι τῆς παιδικῆς ἀγωγῆς ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμισθῶν ριζικῶς ἂν ὄχι ν' ἀποβληθῶν ἐντελῶς, διότι τὸ παιδί δὲν ἦτο εἰμὴ πάντοτε παιδί, ξεχωριστὸν εἶδος ζώου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀθρόα ἐπέρεται ἡ πρόοδος εἰς τὴν φυσιολογίαν, τὴν ψυ-

χολογίαν, τὴν ἀγωγὴν, τὸ δίκαιον, ὅτε κατὰ τὸ 1893, ὁ ἀμερικανὸς Oscar Chrisman, ὁμιλεῖ περὶ Pedology. Εἶτα ἐγκαλλίσκεται ἡ λέξις Pédologie. Ἡ σύλληψις τῆς δημιουργίας εἶχεν ἐπέλθει καὶ μετ' ὀλίγον τὸ ἔμβρυον ἤρχισε νὰ ἐξελλίσσεται κανονικῶς ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπροσκόπτως. Κανονικῶς εἰς μορφήν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν παρεξηγήσεων, ἐπιβραδύνεται ὁ τοκετός. Ὀλίγη ὅμως συστηματικώτερα σκέψις καὶ ἡ ὑπόθεσις βαδίζει καλῶς.

Ἡ φυσιολογία μᾶς διδάσκει μὲ ἀπλὴν σαφήνειαν ὅτι τὸ παιδί ἔχει χωριστὸν χαρακτήρα εἰς τὴν θρέψιν: τὴν αὐξήσιν: Τὸ παιδί ποῦ δὲν εἶναι τὸν ἕνα μῆνα θαρύτερον καὶ μεγαλυτέρων διαστάσεων, ἀπὸ τὸν προηγούμενον, εἶναι ἄρρωστον. Ἐκ τῆς φυσιολογίας ἐπίσης διδασκόμεθα ὅτι τὸ παιδί δὲν ἔχει γεννητικὴν ὁρμὴν μὲ τ' ἀνάλογα βιολογικὰ ἐφόδια: σπερματοζωάρια ἢ ὠάρια.

Ἡ φυσιολογικὴ ψυχολογία μᾶς διδάσκει ὅτι τὸ παιδί σκέπτεται, ἀντιλαμβάνεται καὶ δρᾷ διαφόρως ἀπὸ τὸν ἐνήλικον, τοῦτο μὲν διὰ λόγους ἀδενικοῦς (ἔλλειψις λειτουργίας ἀσυμπληρώτων γεννητικῶν ἀδένων), τοῦτο δὲ διὰ λόγους νευροψυχικοῦς (ἰδίᾳ λειτουργία κεντρικοῦ καὶ περιφερειακοῦ νευρικοῦ συστήματος).

Ἐκ τούτων ὅλων καὶ ἐκ τῶν παρατηρηθέντων γεγονότων διὰ τῆς γενικῆς παθολογίας καὶ εἰδικῆς νασολογίας, τὸ παιδί ἀπεδείχθη ὅτι ζῆ, νοσεῖ καὶ πάσχει κατὰ ἴδιον τρόπον.

Ἡ ἀγωγὴ πρώτη ἤρχισε νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ θεωρία ἢ μπόρεῖ μὲν ἴσως νὰ εἶναι εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς λογικῆς, ἀλλὰ μόνον φαινομενικῶς, διότι ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα οὔτε ἀνεκτὴ εἶναι οὔτε ἐφαρμόσιμος. Ὁ ἰδιαιτέρος χαρακτήρ τῶν παιδικῶν ἡλικιῶν ἀπαιτεῖ σεβασμὸν ἀπόλυτον. Δὲν ἀποτελεῖ δὲ ἡ παιδικὴ ψυχὴ χάρτην ἀγραφον ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον θὰ γράψωμεν ὅ,τι θέλομεν. Ἡ ἀδαιρεσία δὲν εἶναι καλὴ οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν, πολὺ δὲ περισσώτερον εἰς τὰ φυσικὰ καὶ βιολογικὰ γινόμενα. Οὕτω ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀγωγὴν μέχρι τῆς διδακτικῆς καὶ τῆς παιδονομίας, ἢ μεταρρυθμίσεις ἢ ἡ ριζικὴ ἐπανάστασις ἤρχισε νὰ συντελεῖται.

Κατὰ σύγχρονον λόγον ἢ δικαιοσύνη τοῦ παιδός ἤρχισε καὶ ἐκεῖνη νὰ προσαρμόζεται βραδέως μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς εἰς τὸν παιδικὸν χαρακτήρα.

Ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην τάξιν τῶν πραγμάτων ἐγεννήθη νέα τῆξις σκέψεων, ἀπὸ τὰ νέα συστήματα τῶν εἰδικῶν τούτων γνώσεων προέκυψε νέα μεγάλη ἐπιστήμη, ἡ ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΑ, παράλληλος πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ ὑπὸ τὰ αὐτὰ περίπου γεγονότα τῶν αὐτῶν γενικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ παιδολογία δεδομένου ὅτι τὸ παιδί ἀποτελεῖ ἴδιον ὄργανισμὸν, ἐξετάζει συστηματικῶς τὸ σύνολον καὶ τὰ μέρη τοῦ παιδιοῦ ὡς γινόμενων ἰδιοτύπων καὶ ἰδίας ἐρμηνείας. Ἀποτελεῖ

δὲ τὸν βασικὸν βιολογικὸν κορμὸν ὄλων τῶν λοιπῶν πρακτικῶν ἐπισημῶν τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ Παιδιατρική καὶ ἡ Παιδοκομία ἀποτελοῦν τοὺς δύο πρώτους πρακτικούς κλάδους τῆς Παιδολογίας ἐπὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν ὑγιεινὴν.

Ἡ Παιδαγωγική ἀποτελεῖ τὸν ὑψίστας κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰδικὸν πρακτικὸν κλάδον, δύο ἐπίσης συνιστωσῶν ἐπιστημῶν: τῆς Ἀγωγῆς (γενικῆς ἐπιστήμης) καὶ τῆς Παιδολογίας.

Τέλος ἡ Παιδοδικαστική ἀποτελεῖ τὸν τρίτον πρακτικὸν κλάδον δύο συνιστωσῶν ἐπιστημῶν: τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Παιδολογίας.

Ἐπίσταται—κατὰ σύγχυσιν ὅμως καὶ ὄλως ἀνακριδῶς—ιδέα, ὅτι ἡ λέξις «Παιδολογία» σημαίνει τὴν σχολικὴν ὑγιεινὴν καὶ τὰς παιδιατρικὰς καὶ φυσιολογικὰς ἐκείνας γνώσεις ὅσαι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Παιδαγωγικῆς. Οὕτω ἐπῆλθε σύγχυσις καὶ ἐπὶ τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς τὴν ὁποίαν πολλοὶ ὀνομάζουν Παιδολογίαν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσχάτως παρεξήγησαν καὶ τὸ ἰδικόν μας ἔργον, καὶ ἀνεγνώσαμεν εἰς διαφόρους ἐφημερίδας ὅτι «αἱ παιδολογικαὶ προσπάθειαι εἰς τὰ βρεφοκομεῖα καὶ τὴν σχολικὴν ὑγιεινὴν, ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας!!!» Ἐνῶ ἀπλούστατα ἐπρόκειτο περὶ βρεφοκομικῶν ἢ σχολιατρικῶν προσπαθειῶν. Ἡ καὶ μὲν ἡ Παιδολογία εἶναι ἐπιστήμη θεωρητικὴ—ὡς θὰ ἴδωμεν παρακάτω—καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται εἰμὴ διὰ τὴν ἀγνὴν καὶ ἀνεπηρέαστον ἔρευναν καὶ σπουδὴν τῶν γιγνομένων τοῦ παιδικοῦ βίου. Βέβαια ὑφίστανται γνώσεις τινὲς συστηματικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς διδασκόμεναι εἰς τοὺς παιδαγωγοὺς καὶ παιδοδικαστὰς ἀντλούμεναι ἐκ τῆς παιδολογίας, ἀλλ' αὐταὶ ὡς μέρη μερικὰ μιᾶς ἐπιστήμης δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελοῦν ἰδίαν ἐπιστήμην.

Διὰ νὰ διασαφήσωμεν ἔτι περισσύτερον τὴν παιδολογίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὰς πρακτικὰς βιοκοινωνικὰς ἐπιστήμας παραθέτομεν τὸν ἑξῆς πίνακα.

Γ Ε Ν Ι Κ Α Ι Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Α Ι

Φυσικ. ἀντικείμενα	Εἰδικαὶ Ἐπιστήμαι	Βιολογία	Ἰατρική	Ἐπισημῶν	Ἀγωγή	Δίκαιον
Ἀνθρώπος		Ἀνθρωπολογία	Ἰατρικὴ (ἐνηλίκων)	Ἐπισημῶν (ἐνηλίκων)	Κοινωνικὴ ἀγωγή	Ἀνθρώπινον δίκαιον
Παιδί		Παιδολογία	Παιδιατρικὴ	Παιδοκομία	Παιδαγωγικὴ	Παιδοδικαστικὴ

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ

ΤΟ ΑΣΤΡΙ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Ἰερο ἄστροι σὺν ἔργων τ' ἀπόσκια κάθε βράδυ
Μὲ φῶς ἀπόκοσμο ἔλουζε τὴ κοιμισμένη γῆς
Κι' ὅτε οἱ ἀχτίδες του ἔπεφταν ἐδιώχναν τὰ σκοτάδια
Ποῦ ἐκρύβαν τὴν πεντάμορφη τὴν ὄψη μιᾶς αὐγῆς.

Τοῦ βιβλικοῦ Παράδεισου ζωγράφιζε τὴν πλάση
Καὶ κάτω ἀπ' τὴ γαλήνη του σκυφοῖ καὶ βυθισμένοι
Πάνω σὲ πάπυρο ἔσερναν τὸ μαγικὸ κοντύλι
Ἰεροφάντες ξακοιστοὶ καὶ μύστες ἐμπνευσμένοι.

Σὲ θάλασσες καὶ σὲ στεριᾶς, σὲ ἀνθῶνες καὶ σὲ στέπλες
Πλούσια τὰ δῶρά του ἔρριχνε καθεὶς νὰ τὰ ὀρεχθῆ
Ἀπ' τὰ Ἰμαλία ἀπλώνονταν ὡς τὶς κορφῆς τοῦ Ὀλύμπου
Μὰ ἦταν κρυφὸ καὶ τό βλέπαν μονάχα οἱ διαλεχτοί.

Ἄτεχνοι τὸ πρωτόειδαν τεχνίτες Πυραμίδων
Καὶ τὸ κρυφοκαμάρωσαν ἐνὸς Ναοῦ οἱ Ἐργάτες,
Μεθοῦσαν σὺν τὸ κύτταξαν ἐκείνοι ποῦ ἀραδιάσαν
τὰ παραμῦθια τὰ παλιὰ καὶ τὶς Μαχαβαράτες.

Στὰ χρόνια τ' ἀνιστόρητα, τὰ πέτρινα τὰ χρόνια
Ἄργα κι' ἀνάργια ἐπρόβαινε στὸ θόλο τ' οὐρανοῦ
Κ' ἔσταζε φῶς ἀθάνατο κ' ἔχυνε φῶς παγκόσμιον
Στὰ μάτια τὰ τρισκοτεινά κάποιου Τυφλοῦ τρανοῦ.

Στὴν νύκτα τὴν ἀσάλευτη ποῦ τελειωμὸ δὲν εἶχε
Στὸ κάθε πρᾶμμα ἐχάριζε καὶ σχῆμα ὅπως καὶ χρῶμα,
Λαμπίριζε ἀβασίλευτο κι' ὁ Προμηθεὺς—ὁ Κόσμος
Ἀπὸ τὸν ἄγριο βράχο του, τὸ βλέπει, βλέπει ἀκόμα.

Νεράιδες κρινοδάχτυλες καὶ τῶν δασῶν κυράδες,
χορὸ τοῦ οἴνου ξωτικό κι' αὐτὸ φεγγοβολεῖ
Καὶ μιὰ ἀρμονία ἀσύγχριτη γιὰ χάρη του σκαρπίζουν
Τῶν Φαύνων γλυκοφόρμιγγες, τῶν Πιστικῶν αὐλοί.

* Τὸ Ἄστροι τῶν Μάγων—μέσσω σὲ μιὰ σειρά ὑπερόχων πλαστικῶν εἰκόνων καὶ εἰς μουσικὸν τόνον ἐξόχως ὑψηλόν—συμβολίζει τὴν πηγὴ τῆς Δυνάμεως, τῆς Ὁμορφίης καὶ τῆς Ἀλήθειας ποῦ στέκονται θεμέλια τοῦ Ἡθικοῦ κόσμου τὴν πλάση. Αὐτοῦ τοῦ ὀραίου ποιήματος εἶναι ἓνα κομμάτι μονάχα δημοσιευμένο σὲ μιὰ ἐφημερίδα τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁλόκληρο τὸ δημοσιεύει πρώτη φορὰ ἡ «ΑΥΓΗ», καὶ τὸ χροστέ στον κ. Γ. Ζευγολή, ἐξάδελφο καὶ φίλο τοῦ Ποιητῆ, ποῦ ἡ Νεοελληνικὴ φιλολογία τόσο γρήγορα τὸν στερέφηκε.

Σημ. Διευθ.

Σὲ μιὰ ἐρημιά, μαύρη ἐρημιά, χαρούμενο ξανοίγει
Τῆς Ἀνδρομέδας τὴ μορφὴ καὶ τοῦ Περσέα τὴ νίκη,
Στοῦ Ταίναρου ὁ Τραγουδιστὴς τὴν ἄκρη καθισμένος
Νὰ φέγγῃ τὸ παρακαλεῖ νὰ βρῇ τὴν Εὐρυδίκη.

Στὴν λάμψη τοῦ ἀντιφέγγιζαν τοῦ Μαραθῶνα οἱ κάμποι
Καὶ τὰ νερὰ ἐφωσφόριζαν τοῦ Αἰγαίου τὰ γαλανὰ.
Οἱ ἀχτίδες τοῦ ἐσυντρίβουνταν ἐπάνω στὸ κοντάρι
ποῦ στὴν Ἀκρόπολη ψηλὰ κρατοῦσε ἡ Ἀθηνᾶ.

Στῆς Ἐλευσίνας ἔλαμπε τὶς μυστικὲς γιορτάδες
Κι' ὁ Δῆμος ὁ Θεόβουλος τὸ ἐθώρειε ἀπὸ τὴν Πνύκα
Κ' ἔδινε πάντα κὲ ἔδινε τὸ ἄστρο τὸ μαγεμένο
Στὸν Τραγικὸ τὴ δύναμη, στὸ Λυρικὸ τὴ γλύκα.

Ὁ Πλάτωνας τὸ ἐκύτταζε συχνὰ τὸ ἄστρο τῶν Μάγων
Κ' ἐκρυφορώταγε γι' αὐτὸ τὸ θεῖο τοῦ λογισμοῦ....
Μέσα στὴ βαρβαροτητα φωτόλουζε τὸ δρόμο
Ποῦ θὰ περνοῦσε ὁ Νικητὴς μὲ τὸν πολιτισμό.

Λάμπει καὶ φέγγει ἀδιάκοπα καὶ πάντα ὅταν τὸ βλέπουν
Μακάρια οἱ Μένανδροι γελοῦν καὶ κλαῖν πικρὰ οἱ Αἰσχύλοι,
Τὴν πέτρα τὴν ἀδούλευτη δουλεύει ὁ Πραξιτέλης
Καὶ στῶν Ἰκτινῶν τὰ σφυριὰ κάποιοι σαλεύουν στύλοι.

Μέσα στῶν Φιλοσοφικῶν σχολειῶν τὶς δοξασίες
Τὴν Ἀναζήτησι οὐδὲν σὲ στράτα φωτεινὴ
Καὶ κάτωθι τοῦ ξενυχοῦν τὴ Λύση ψηλαφῶντας
Ἄλχημιστὲς παλιοῦ καιροῦ, Σωκράτες τωρινοί.

Διάνοιες ποῦ θαυματουργοῦν τὸ βλέπουν μὲ λαχάρια
Μέσ' ἀπὸ κάποιας φυλακῆς τὶς σιδερένιες γκρίλιες
Κι' ὅταν ζυγῶνι πρὸς τὴ Γῆς τὴν καταδικασμένη
Ὁ Νοῦς ἀναστυλῶνεται, σωριάζονται οἱ Βασίλειες.

Διαβαίνει πάντα ἀκούραστο κ' οἰστρήλατο κι' ὠραῖο
Πάνω ἀπὸ κρυσταλλόπυργους καὶ κάτω ἀπὸ στοῆς
Καί, βασιληᾶς ἀπόλυτος καὶ κύρηξ, διαφεντεύει
Λαῶν στρατοκοπήματα κι' ἀντάρες καὶ βοές.

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο.... Ὡ ὠμορφιά τρανὴ καὶ παναιώνια
Ποῦ τῶν ἀρχαίων ὁ θησαυρὸς κρατάει καὶ πάντα κρύβει,
Ποῦ ἀκέραιο ἀπεθεώθηκες κ' ἐπέταξες ἐπάνω
Ἀπ' τῆς Βηθλεὲμ τὸ ταπεινὸ κ' ἐρημικὸ καλύβι,

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ σκορπᾶς τῆς μάθησης τὸ γάλα
Καὶ παίρνεις ἀπ' τὸν ἄνθρωπο καὶ πάθη καὶ ντροπές
Καὶ μὲ μυστήριο ἀνέγγιχτο κάθε ψυχὴ θαμπῶνεις
Μ' ἀγερνοῦ φωτοβολές καὶ μὲ σπαθιοῦ ἀστραπές.

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ περᾶς κι' ἀπάνωθι μᾶς χύνεις
Τῆς Σκέψης τὸ ἄκρατο κρασί καὶ τοῦ Καλοῦ τὸ μέλι,
Ποῦ ὁ θεϊκὸς διαλαλητὴς κ' ἐκεῖνος σαστισμένος
Πότε σὲ κράζει Ἀλέξανδρο καὶ πότε Ἀριστοτέλη,

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ ἔμαθες τὸ κτήνος νὰ συντρίβῃς
Μὲ Γολγοθᾶδων σταυρωμούς, μὲ νίκες Μαραθῶνων,
Ποῦ τὴ μεγάλη Ἑλληνικὴ διάνοια ἔχεις στήσει
Ἀσπίδα τροπαιοφύρη στὴ θύρα τῶν Αἰώνων,

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ἀθάνατο, τῶν Μάγων δορυφόρε,
Ποῦ φεγγαρίσιο ἐφώτισες τὸ πιὸ τρανὸ Βασίλειο
Τοῦ κόσμου τοῦ κατὰδικου, πότε καὶ πάλι, ἀστροί μου,
Πότε καὶ πάλι θὰ φανῆς καὶ θὰ σὲ δοῦμεν Ἥλιο;...

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΤΑΜΑΓΙΕΡ

Διήγημα τοῦ Ἄρτουρ Σνίτσλερ

Μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὴ ζωὴ. Δὲν τὸ ὑποφέρω νὰ εἶμαι τὸ καταφρόνιο τοῦ κόσμου, καὶ κανένας νὰ μὴ νοι-
ώθῃ πῶς ἡ γυναῖκά μου μοῦ ἦτο πάντα πιστὴ. Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἡ
ἀλήθεια, τὸ ὀρκίζομαι εἰς ὅ,τι ἔχω ἱερὸν καὶ τὸ ἐπιβεβαιῶνω μὲ τὸν
θάνατό μου. Ἐγὼ διάβασα σὲ πολλὰ βιβλία μέσα ποῦ μιλοῦν γι' αὐ-
τὸ τὸ δύσκολο καὶ περίεργό ζήτημα, καὶ ἂν βρίσκονται ἄνθρωποι ποῦ
ἀμφιβάλλουν γιὰ πράγματα τόσο φανερά, στέκουν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέ-
ρος σοφοὶ σπουδαῖοι, ποῦ εἶναι γι' αὐτὰ βέβαιοι, καὶ ἔχω ὑπ' ὄψιν μου
νὰ ἀναφέρω ἐδῶ τέτοια παραδείγματα, ποῦ ὁ ἀμερόληπτος κριτὴς θὰ
τὰ παραδεχθῇ ἀμέσως. Διηγεῖται παραδείγματος χάριν ὁ Μάλμπρανς
πῶς στὴν ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Πίου μία ἔγκυος γυναῖκα ἀφωσιώθηκε τόσο
στὴν εἰκόνα του, ὥστε τὸ παιδί ποῦ ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφερε στὸν
κόσμο, ἔμοιαζε καταπληκτικὰ αὐτουνοῦ τοῦ ἁγίου: τὸ προσωπάκι του
παρουσίαζε τὰ κουρασμένα χαρακτηριστικὰ γέροντος, τὰ μπρατσά-
κια του τὰ εἶχε σταυρωμένα πάνω στὸ στήθος καὶ τὰ μάτια του γυρι-
σμένα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ πιὸ περίεργο ἀπ' ὅλα ἐπάνω στὸν ὄμιον
τοῦ παιδιοῦ ἦταν κρεμασμένη σὰν μιὰ μεγάλη κρεατολιὰ ἢ σκούφια
τοῦ ἁγίου. Μὰ ἂν κανένας δὲν ἀρκῆται μὲ τὴν ἱστορίαν αὐτὴ παρ' ὅλο
τὸ κύρος ποῦ τῆς δίδει ὁ Μάλμπρανς σὰν διάδοχος ποῦ εἶναι τοῦ περι-

φήμου φιλοσόφου Καρτεσιού—γι' αὐτὸν πιστεύω πῶς θὰ εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Μαρτίνος Λούθηρος. Ὁ Λούθηρος— ἔτσι διαβάζομε εἰς ἕνα λόγῳ του—ἐγνώρισε στὴν Βυττεμβέργη ἕνα ἄνδρα μὲ νεκροκεφαλὴν, καὶ ἦτο γνωστὸν πῶς ἡ μητέρα τοῦ ἀξιολύπητου αὐτοῦ ἀνθρώπου εἶχε τρομάξει κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνη της ἀπὸ τὴν θέαν ἑνὸς πεθαμένου. Μὰ ἡ ἱστορία τοῦ μου φαίνεται ἡ πιὸ σπουδαία ἀπ' ὅλες καὶ τοῦ κανένα φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν θὰ ὀρῆ λόγον νὰ ἀμφιβάλῃ σ' αὐτὴν, δρίσκεται εἰς τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου. Ὅπως διηγεῖται ὁ πολῦτιμος αὐτὸς συγγραφεὺς, ἡ βασίλισσα τῶν Αἰθιοπῶν Περσίνα ὕστερα ἀπὸ ἄτεκνο συζυγικὸ βίον δέκα χρόνων ἀπόκτησε μία λευκὴ κορούλα, ποῦ μόλις γεννήθηκε τὴν πέταξε φοβούμενη τὴν ὀργὴν τοῦ ἀνδρός της, τοῦ βασιλιᾶ Ὑδάσπη. Μὰ τῆς ἔδωσε μαζὺ της μιὰ ζώνη καὶ ἀπάνω στὴ ζώνη αὐτὴ ἔγραψε τὴν αἰτία τοῦ μοιραίου αὐτοῦ περιστατικοῦ. Μέσα στὸ περιβόλι τοῦ παλατιοῦ, ὅπου ἡ βασίλισσα δεχόταν τὰ ἀγκαλιὰσματα τοῦ μαύρου συζύγου της, ἦτανε στημένα πανώρια μαρμάρινα ἀγάλματα ἐλληνικῶν θεῶν καὶ ἐπάνω σ' αὐτὰ ἡ βασίλισσα στήριξε πάντα τὴ λιγωμένη της ματιὰ. Μὰ ἡ δυνάμις τοῦ αἵλου πνεύματος προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερο, καὶ εἰς αὐτὴ τὴ γνώμη πιστεύουν ὅχι μόνον οἱ δεισιδαίμονες καὶ οἱ ἀγράμματοι, καθὼς μᾶς δεδαίωνει τὸ ἀκόλουθο περιστατικὸν ποῦ συνέβη στὴ Γαλλία στὰ 1637. Ἐκεῖ μιὰ γυναῖκα, ὕστερα ἀπὸ τεσσάρων χρόνων ἀπουσία τοῦ ἀνδρα της, γέννησε ἕνα ἀγοράκι καὶ ὠραίσθηκε πῶς ἀκριβῶς πρὸ ἑννέα μηνῶν εἶχεν ὄνειρευθῆ πῶς κοιμήθηκε μαζὺ μὲ τὸν ἄνδρα της. Οἱ ἰατροὶ καὶ αἱ μαμμῆς τοῦ Μομπελλιᾶ ἐδεδαίωσαν μὲ ὄρκον πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ δικαστήριον τῆς Χάδρης ἀνεγνώρισε στὸ παιδί ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς νομιμότητος. Κοντὰ σ' αὐτὰ ὅλα ὄρηκα στὸ βιβλίον τοῦ Χάμπεργκ, Περύργα φαινόμενα τῆς φύσεως σελ. 74, τὴν ἱστορία μιᾶς γυναίκης, ποῦ γέννησε ἕνα παιδί μὲ κεφάλι λιονταριοῦ, γιατί' ἐστὸν ἔδομο μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης της ἔτυχε νὰ παρευρεθῆ μαζὺ μὲ τὸν σύζυγον καὶ τὴν μητέρα της στὴν παράστασιν ἑνὸς θηριοδαμαστοῦ. Μίαν ἄλλην ἱστορίαν διάβασα στὸ βιβλίον τοῦ Λίμπσικκ. Τὰ σφάλματα τῶν γυναικῶν, Βασιλεῖα, Σελ. 19, γιὰ μιὰν γυναῖκα ποῦ γέννησεν ἕνα παιδί μὲ σήμενωμα καψίματος πᾶνω στὸ μάγουλο, γιατί' λίγες ἑβδομάδες πρὶν νὰ γεννήσῃ εἶχεν ἰδεῖ τὸ ἀντικρυνὸν σπῆτι νὰ καίεται. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολὺ πρᾶγματα. Καθ' ἣν στιγμὴν γράφω, βρίσκεται πᾶνω στὸ τραπέζι μου καὶ φυλλομετρῶντάς το ξαναίγω νὰ εἶναι μέσα καὶ ἄλλα πολλὰ πρᾶγματα ἀξιόπιστα καὶ μαρτυρημένα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, πόσον ἀξιόπιστα, ὅπως καὶ ἡ ἱστορία ποῦ συνέβη σὲ μένα ἢ καλύτερα στὴ γυναῖκά μου ποῦ μοῦ στάθηκε τόσο πιστὴ, ὅσον αὐτὴ τὴ στιγμὴ μὲ βλέπετε καὶ σὰς βλέπω! Θὰ μὲ συγχωρήσῃ, καλὴ μου γυναικοῦλα, ἂν πεθάνω τώρα; Ἄκου, πρέπει νὰ τὸ κἀνῃς. Πεθαίνω

μόνον ἀπὸ ἀγάπη μου σὲ σένα, γιατί' δὲν ἤμπορῶ νὰ ὑποφέρω τὴν καταφρόνησιν τοῦ κόσμου, δὲν θέλω νὰ βλέπω τοὺς ἀνθρώπους νὰ περιπαίξουν ἐσένα καὶ μένα. Τώρα τοῦλάχιστον θὰ παύσουν νὰ γελοῦν καὶ θὰ ἐννοήσουν ὅλα ὅπως ἐγὼ τὰ ἐννοῶ. Σεῖς, ποῦ θὰ βρῆτε ἐμένα καὶ αὐτὸ μου τὸ γράμμα, γνωρίζετε πῶς, ἐνῶ ἐγὼ ἐδῶ γράφω, κείνη κοιμάται στὸ διπλὰν δωματίον, πῶς κοιμάται ἡσυχῇ ὅπως μπορεῖ νὰ κοιμάται μόνον ὅποιος ἔχει ἡσυχὴ τὴν συνείδησιν. Καὶ τὸ παιδί της,—τὸ παιδί μας, ποῦ εἶναι τώρα δέκα τεσσάρων ἡμερῶν, δρίσκεται στὴ κούνια του δίπλα στὸ κρεβάτι καὶ κοιμάται ἐπίσης. Πρὶν φύγω ἀπὸ τὸ σπῆτι, θὰ περάσω ἀπὸδεκὴ μέσα καὶ θὰ φιλήσω τὴ γυναῖκά μου καὶ τὸ παιδί μου στὸ μέτωπο χωρὶς νὰ τοὺς ξυπνήσω. Τὰ γράφω ὅλα αὐτὰ λεπτομερῶς, γιὰ νὰ μὴν ὑποθέσῃ κανεὶς πῶς τρελλάθηκα... ὅχι, τὸ σκέφθηκα καλὰ καὶ μὲ ψυχραιμίαν. Μόλις τελειώσω αὐτὸ τὸ γράμμα, θὰ ἀφήσω τὸ σπῆτι μέσα στὴ βαθεῖα νύχτα προχωρῶντας ἀνάμεσα ἀπὸ ἔρημους τοὺς δρόμους πάντα ἐμπρὸς ὡς ποῦ νὰ φθάσω τὸ μονοπάτι, ποῦ τόσες φορὲς περπατοῦσα μὲ τὴν γυναῖκά μου τὴ πρώτη χρονιά τοῦ γάμου μας, τὸ μονοπάτι ποῦ φέρνει στὸ Ντορνμπάχ—καὶ ἀκόμα παρὰ πέρα ἕως εἰς τὸ δάσος. Μάλιστα, ὅλα τὰ σκέφθηκα πολὺ καλὰ καὶ μὲ ὅλη μου τὴ ψυχραιμία. Καὶ ἴδου πῶς ἔχει ἡ ὑπόθεσις: Ὀνομάζομαι Ἀνδρέας Ταμάγιερ, εἶμαι ὑπάλληλος τοῦ Αὐστριακοῦ Ταμειουτηρίου, τριάντα τεσσάρων ἐτῶν, καὶ κατοικῶ εἰς τὴν ὁδὸν Χερνάλσερ 64, πανδρεμμένος τέσσαρα χρόνια τώρα. Τὴν γυναῖκά μου τὴν γνώρισα ἑπτὰ χρόνια πρὶν νὰ τὴν πανδρευθῶ. Μὲ ἀγαποῦσε καὶ μὲ περίμενε, καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ ἔδωξε δυὸ ἄλλους πολὺ καλοὺς γαμπροὺς ποῦ τὴν ἤθελαν, ἕνα κομισσάριον μὲ χίλια ὀχτακόσια φιορίνια μισθὸ καὶ ἕνα ὠραῖο παλληκάρι, ὑποψήφιος τῆς Ἱατρικῆς ἀπὸ τὸ Τριέστ, ποῦ κατοικοῦσε σπῆτι τους—προσέξτε, τοὺς ἔδωξε περιμένοντας ἐμένα, ἂν καὶ δὲν ἤμουν ἐγὼ οὔτε πλούσιος οὔτε ὠραῖος καὶ ὁ γάμος μας ἀπὸ μέρα σὲ μέρα εὑρίσκε περισσότερες δυσκολίας.

Καὶ τώρα θὰ ῥθῆ ὁ κόσμος καὶ θὰ πῆ πῶς αὐτὴ ἡ γυναῖκα μὲ ἀπάτησε, αὐτὴ ποῦ μὲ τόση ὑπομονὴ μὲ ἐπερμένε ἑπτὰ χρόνια! Ὁ κόσμος εἶναι κουτὸς καὶ ἄθλιος, δὲν μπορεῖ—πῶς νὰ τὸ πῶ—νὰ ἴδῃ τὸ μέσα μας, εἶναι χαιρέκακος καὶ πολὺ πρόστυχος. Μὰ τώρα... θὰ βωβαθοῦν ὅλοι... μάλιστα, τώρα θὰ εἰποῦν: Δὲν εἶχαμε δίκιο, τὸ βλέπομεν, ἡ γυναῖκά σου σοῦ ἔμεινε πιστὴ, καὶ δὲν ἦταν καθόλου ἀνάγκη νὰ πεθάνῃς... Καὶ ἐγὼ σὰς λέγω: Εἶναι ἀνάγκη! Γιατί, ὅσον καιρὸν θὰ ἔμενα στὴ ζωὴ, θὰ μὲ καταφρονούσατε, ὅλοι σας. Μόνον ἕνας ὑπάρχει, ποῦ εἶναι εὐγενικὸς καὶ καλὸς ὁ γέρο-δὸκτορας Βάλτερ Μπράουνερ... Μάλιστα, αὐτὸς μοῦ τὸ εἶπεν ἀμέσως. Προτοῦ νὰ μὲ εἰσαγάγῃ στὸ ζήτημα, μοῦ εἶπε: Ἀγαπητέ μου Ταμάγιερ, μὴν τρομάξετε καὶ μὴ στενοχωρεῖσθε, μήτε νὰ στενοχωρηθῆ τὴ γυναῖκά σας.

Αὐτὰ τὰ πράγματα ἔγιναν πολλές φορές. Αὐριο θὰ σὰς φέρω τὸ βιβλίον τοῦ Λίμποκ καὶ ἄλλα γιὰ τὰ σφάλματα τῶν ἐγγύων γυναικῶν. Ὅλα τὰ βιβλία αὐτὰ εὐρίσκονται ἐμπρὸς μου—μάλιστα! καὶ παρακαλῶ μὲ πολλὴ εὐγένεια τοὺς δικούς μας νὰ τάγυρίσουν πίσω σ' αὐτὸν τὸν ἐξαίρετον ἄνθρωπον, τὸν δόκτορα Μπράουερ, τὰ βιβλία του μαζί μὲ τὴν ἔκφραση τῆς εὐγνωμοσύνης μου. Ἄλλη ἐπιθυμίαν δὲν ἔχω καμμίαν ἀπολύτως. Τῆ διαθήκη μου εἶναι καιρὸς τώρα ποῦ τὴν ἔκαμα, νὰ τὴν ἀλλάξω δὲν ὑπάρχει λόγος, γιὰτὶ ἡ γυναικᾶ μου μοῦ ἔμεινε πιστή, καὶ τὸ παιδί, ποῦ ἔφερε στὸν κόσμον, εἶναι παιδί μου. Ἄν συμβαίνει νὰ ἔχη ἓνα ἰδιόρρυθμο χρῶμα, ἐγὼ τὸ ἐξηγῶ μὲ τὸν ἀπλούστατον τρόπο. Μόνον ἡ κακεντρέχεια καὶ ἡ ἀμάθεια ἡμποροῦν νὰ μὴ λάβουν ὑπ' ὄψιν αὐτὴ τὴν ἐξήγηση καὶ δὲν διστάζω νὰ τὸ εἰπῶ, πῶς, ἂν τὸ περιβάλλον μας δὲν θὰ ἦταν κακὸ καὶ κουτό, πῶς θὰ ἡμπορούσα νὰ μείνω στὴ ζωὴ, γιὰτὶ ὅλοι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔνοιωθαν. Μὰ τώρα δὲν καταλαβαίνει κανεὶς καὶ ὅλοι, φανερὰ ἢ κρυφά, γελοῦν. Ἀκόμα καὶ αὐτὸς ὁ Γουσταῦος Ρεγκελχόφερ, ὁ θεῖος τῆς γυναικᾶς μου, ποῦ πάντα τὸν εἶχαν σὲ πολὺ μεγάλην ὑπόληψη, μὲ ἐκύτταξε, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ εἶδε τὸ παιδί, μὲ ἓνα πολὺ προσδλητικὸ ὕφος, καὶ ἡ ἴδια ἡ μητέρα μου—μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι μὲ ἓνα πολὺ περίεργον τρόπο, σὰν νὰ ἤμουν αἴσιος συλλυπητηρίων. Καὶ οἱ συνάδελφοί μου, ὅταν χθὲς μπήκαν στὸ γραφεῖο, κρυφομίλησαν ἀναμεταξύ των κατὶ, καὶ ὁ πορτιέρης, ποῦ στὰ παιδιὰ του χάρισα τὰ Χριστούγεννα τὸ παλιὸ μου ρολόγι τὸ χαλασμένο—ἓνα παλιὸ χαλασμένο ρολόγι στὰ χέρια τῶν παιδιῶν ἔχει προορισμὸ πάντα—ὁ πορτιέρης, ἐνῶ περνοῦσα χθὲς, κατάπιε μὲ δυσκολίαν τὸ γέλοιο του, τὸ εἶδα, καὶ ἡ μαγεύρισσά μας παρουσίαζε τέτοια μοῦτρα ἀπὸ εὐχαρίστηση, σὰν νὰ ἦταν μεθυσμένη, καὶ ὁ μπακάλης τῆς γωνίας τὸν εἶδα νὰ μὲ κυττᾷ τρεῖς ἢ τέσσαρες φορές... τελευταῖα στάθηκε στὴ θύρα καὶ εἶπε σὲ μιὰ ἡλικιωμένη κυρία: αὐτὸς εἶναι. Καὶ μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὴν γρηγόρη ἐξάπλωση τῶν πιὸ ἀνοήτων διαδόσεων: ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ οὔτε κἂν τοὺς γνωρίζω καὶ ποῦ τὸ ἔμαθαν δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ. Μέσα στὸ τραμβᾶί προχθὲς γυρίζοντας σπιτι ἄκουσα τρεῖς γρηοῦλες νὰ μιλοῦν γιὰ μένα, ἄκουσα τὸ ὄνομά μου ἀκριβῶς ἔστεκαν στὸν ἐξώστη. Γι' αὐτὸ ρωτῶ μὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ λάρυγγος (ἀπὸ σκοποῦ μεταχειρίζομαι αὐτὴ τὴν ἔκφραση, ἂν καὶ πρόκειται γιὰ γραπτὴ διατύπωση)—γι' αὐτὸ σὰς ρωτῶ καὶ παρακαλῶ ἀπαντήσατέ μου: Τί νὰ κάνω; τί μοῦ μένει; Δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν νὰ εἰπῶ εἰς ὅλους: Διαβάσετε τοῦ Χάμπεργκ, «Τὰ θαύματα τῆς Φύσεως», καὶ τοῦ Λίμποκ τὸ ἔξοχον ἔργον, «Τὰ σφάλματα τῶν ἐγκύων». Δὲν μπορῶ νὰ γονατίσω μπροστά τους καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσω: «Μὴν εἰσθε ἔτσι σκληροί!... δητέ το ἐπὶ τέλους... ἡ γυναικᾶ μου μοῦ ἔμεινε πάντα πιστή. «Ἐκαμε σφάλμα ποῦ πῆγε τὸν περασμένον Αὐγούστο μαζί μὲ

τὴν ἀδελφὴ τῆς στὸ Ζωολογικὸ Κῆπο, ὅπου εἶχαν στημένες τίς σκηνές των αὐτοὶ οἱ ξένοι, οἱ κατηραμένοι μαῦροι. Σὰς τὸ ὀρκίζομαι πῶς αὐτὸ τὸ σφάλμα ἔκανε, γιὰτὶ ἡ ἱστορία συνέβη ὡς ἐξῆς: Ἦμουν κείνη τὴ μέρα—καὶ λίγες μέρες ἀπὸ πρὶν—στὸ χωριὸ κοντὰ στοὺς γονεῖς μου. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἄρρωστος... Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ ἐξελέγξῃ κανεὶς εὐκολα, γιὰτὶ πραγματικῶς ὕστερα ἀπὸ λίγες βδομάδες ἀπέθανε.—Μὰ ἄς εἶναι, αὐτὸ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει.—Λοιπόν, ἡ Ἄννα ἦτανε μόνη. Καὶ ὅταν γύρισα, βρήκα τὴ γυναικᾶ μου στὸ κρεβάτι—μάλιστα... ἀπὸ συγκίνηση τοῦ χωρισμοῦ μας, ἀπὸ λαχτάρα... τὸ ξέρω! ἦταν στὸ κρεβάτι πεσμένη.—Ἐνῶ δὲν ἔμεινα μακρὰν τῆς παρὰ τρεῖς μέρες μόνον. Τόσο πολὺ μὲ ἀγαποῦσεν ἡ γυναικᾶ μου. Καὶ ἔπρεπε ἀμέσως τότε νὰ καθήσω στὸ κρεβάτι κοντὰ τῆς καὶ νὰ τὴν βάλω νὰ μοῦ πῆ πῶς πέρασεν αὐτὲς τίς τρεῖς μέρες. Καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ νὰ τὴν ρωτῶ, μοῦ διηγήθη ὅλα. Τὰ σημειῶνω ὅλα μὲ ὅλη τὴν ἀκριβεία ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ περίπτωσις. Τὴν Δευτέρα ὅλο τὸ πρωτὶ ἔμεινε σπιτι, τὸ δὲ ἀπόγευμα πῆγε μαζί μὲ τὴ Φρίτση—ἔτσι λέμε τὴν ἀνύπανδρὴ τῆς ἀδελφῆς—τὸ βαπτιστικόν τῆς ὄνομα εἶναι Φρεδερίκα—μὲ τὴν Φρίτση στὴν ἀγορὰν γιὰ νὰ ψωνίσουν. Ἡ Φρίτση εἶναι ἀρραβωνιασμένη μὲ ἓνα πολὺ καλὸ παλληκάρι, ποῦ τώρα ἔχει θέσση στὴ Γερμανία, στὸ Μπρέμεν σὲ ἓνα μεγάλο ἐμπορικόν, καὶ ἡ Φρίτση σὲ λίγο θὰ γίνῃ γυναικᾶ του... Μὰ καὶ αὐτὸ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πολὺ. Τὴν Τρίτη ὅλη τὴν πέρασεν ἡ γυναικᾶ μου σπιτι, γιὰτὶ ἔδρεχε. Καὶ στὸ χωριὸ, ὅπου ἤμουν, ἔδρεχε αὐτὴ τὴ μέρα, ὅπως ἀκριβῶς ἐνθυμοῦμαι. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ Τετάρτη. Τὴν μέρα αὐτὴ πῆγαν ἡ γυναικᾶ μου καὶ ἡ Φρίτση πρὸς τὸ βράδυ στὸ Ζωολογικὸ Κῆπο, ὅπου εἶχαν στημένες τίς σκηνές των οἱ Νέγροι. Ἐδῶ προσθέτω πῶς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς εἶδα καὶ ἐγὼ ἀργότερα, τὸν Σεπτέμβρη δηλαδὴ, καὶ εἶχα πάγει ἐκεῖ μαζί μὲ τὸν Ρουδολφ Μπέτνερ, μ' αὐτὸν καὶ μὲ τὴν γυναικᾶ του, ἓνα κυριακάτικο βράδυ. Ἡ Ἄννα δὲν θέλησε νὰ ῥθῆ μὲ κανένα τρόπο μαζί, ἓνας τέτοιος τρόμος τῆς εἶχε μείνει ἀπὸ κείνη τὴ Τετάρτη. Μοῦ εἶπε πῶς ποτὲ στὴ ζωὴ τῆς δὲν εἶχεν αἰστανθῆ ἓνα τέτοιο τρόμο ὅπως κείνο τὸ βράδυ ποῦ βρέθηκε μόνη μὲ τοὺς Νέγρους,... Μόνη, γιὰτὶ ἡ Φρίτση γιὰ μιὰ στιγμὴ εἶχε χαθῆ.... Αὐτὸ δὲν μοῦ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποκρύψω. Βέβαια δὲν θέλω στὸ τελευταῖόν μου γράμμα νὰ πῶ τίποτε κακὸ γιὰ τὴ Φρίτση. Μὰ μοῦ φαίνεται πῶς ἐδῶ πρέπει νὰ δώσω στὴ Φρίτση μιὰν πολὺ σοβαρὴ συμβουλή: νὰ μὴ, λυπῆ δηλαδὴ τὸ μνηστήρᾶ τῆς, γιὰτὶ σὰν καθὼς πρέπει ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἐλυπεῖτο ὑπερβολικὰ μὲ τὴ διαγωγή τῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ κύριος... μὰ πρὸς τί νὰ σημειώσω ἓνα ὄνομα... γιὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογῶ μὲ αὐτὸν τὸν κύριον, ποῦ τὸν ξέρω πολὺ καλὰ καὶ ποῦ ἐνῶ ἔχει γυναικᾶ κυττάζει κι' ἀπ' ἔξω, χάθηκε ἡ Φρίτση κείνο τὸ βράδυ,

καὶ ἡ γυναῖκά μου ἔμεινε ἔξαφνα μόνη. Ἦταν βραδυὰ μὲ καταχνιά, ὅπως πολλὰς φορές συμβαίνει τὸν Αὐγουστο μῆνα. Ἐγὼ ποτὲ δὲν πηγαίνω ἀργὰ στὸ Πράτερ χωρὶς παλτό... Θυμᾶμαι πῶς πολλὰς φορές ἐκεῖ οἱ ἀτμοὶ σκεπάζουν τὶς πρασινάδες καὶ πῶς ἐπάνω σ' αὐτοὺς καθρεφτίζονται τὰ φῶτα... Λοιπὸν, ἓνα τέτοιο βράδυ ἦταν κείνη τῆ Τετάρτη, καὶ ἡ Φρίτση ξαφνικὰ ἔφυγε, καὶ ἡ Ἄννα μου ἔμεινε μόνη—ξαφνικὰ μόνη... σὲ ποιὸν εἶναι δύσκολο νὰ νοιώσῃ, πῶς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, μόνη ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγριανθρώπους μὲ τὰ ἀστραφτερὰ μάτια καὶ τὰ μεγάλα γένεα, φυσικὸν ἦταν νὰ τρομάξῃ;.. Δυὸ ὥρες ὀλόκληρες περίμενε τὴ Φρίτση ἐλπίζοντας πῶς θὰ γύριζε, τέλος, ὅταν ἔκλεισαν τὲς πόρτες τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου, ἀναγκάσθηκε νὰ φύγῃ. Ὅλα ὅπως ἔγιναν. Μοῦ τὰ διηγήθηκε ἡ Ἄννα τὸ πρωῒ, ὅταν κάθισα στὸ κρεβάτι κοντὰ τῆς, ὅπως τὸ εἶπα παραπάνω... μὲ εἶχε σφίξει μέσ' στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ ἔτρεψε, τὰ μάτια τῆς ἦσαν ὀλόθολα, φοβήθηκα καὶ ὁ ἴδιος, καὶ μολονότι δὲν ἐγνώριζα ἀκόμα αὐτὴ τῆ μέρα ὅ,τι ἀργότερα ἔμαθα, τόσον ὀλίγον ἐγὼ ὅσον καὶ ἡ κείνη. Γιατί ἂν ἐγνώριζα πῶς ἦταν τὸ παιδί μας στὸ δρόμο του, δὲν θὰ τῆς ἐπέτρεπα ποτὲ μὲ κανένα τρόπο νὰ πάγῃ μαζί μὲ τὴ Φρίτση στὸ Πράτερ ἀργὰ μὲ καταχνιά καὶ νὰ ἐκτεθῆ εἰς λογιῆς λογιῆς κινδύνους. Γιατί γιὰ μιὰ γυναῖκα σὲ τέτοια θέση τὸ κάθε τι εἶναι κίνδυνος... Βέβαια, ἂν ἡ Φρίτση δὲν ἔχανόταν, ἡ γυναῖκά μου ποτὲ δὲν θὰ ἐδοκίμαζε μιὰ τέτοια τρομάρα. Μὰ τὸ ἀτύχημα ἦτο τοῦ ἔμεινε μόνη καὶ εἶχεν ἀκόμα καὶ τὴν ἔννοια τῆς Φρίτσης... Εἶναι ἀλήθεια πῶς ὅλα πέρασαν, μήτε ἔχω παράπονο μὲ κανένα. Τὰ ἔγραφα μέσ' αὐτὸ τὸ γράμμα μου ὅλα, γιατί νομίζω πῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ καθαρισθῆ καλὰ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις. Ἄλλοιως, πῶς ξέρει, ἂν ὁ κόσμος δὲν θὰ πῆ μὲ τὴν ἐλεεινότητά του: σκοτώθηκε, γιατί τὸν ἀπάτησεν ἡ γυναῖκά του. Ὅχι, ἄνθρωποι! ἀκόμα μιὰ φορά, ὄχι! ἡ γυναῖκά μου εἶναι πιστή, καὶ τὸ παιδί τοῦ γέννησε εἶναι δικό μου παιδί! Καὶ τοὺς ἀγαπῶ καὶ τοὺς δυὸ τους σὰν τίποτε ἄλλο στὸν κόσμον. Πρὸς τὸν θάνατον... μόνον ἐσεῖς μὲ σπρώχνετε, σεῖς ὅλοι, ποῦ ἀπὸ ἐλεεινότητα καὶ κακία δὲν πιστεύετε ἢ δὲν καταλαβαίνετε. Καὶ ὅσο πιὸ πολλὰ θὰ σὰς ἔλεγα καὶ ὅσο πιὸ πολὺ θὰ προσπαθοῦσα νὰ σὰς ἐξηγήσω ἐπιστημονικῶς τὴν περίπτωσιν... τὸ ξέρω, τόσο πιὸ πολὺ θὰ μὲ περιπαίζατε καὶ θὰ μὲ γελοούσατε, ἂν ὄχι κατὰ πρόσωπο, ἀπὸ πίσω μου—ἢ θὰ λέγατε: «Ὁ καυμένος ὁ Ταμάγιερ τρελλάθηκε». Τώρα δὲν ἔχετε τίποτε ἀπ' αὐτὰ, ἀξιότιμοι κύριοι, πεθαίνω γιὰ τὴν πεποιθήσῃ μου, γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴν τιμὴν πρὸ πάντων τῆς γυναίκας μου. Γιατί ὅταν θὰ εἶμαι νεκρὸς, δὲν θὰ περιπαίζετε τὴν γυναῖκά μου οὔτε θὰ περιγελάτε ἐμένα. Θὰ νοιώσετε πῶς ἀληθινὰ συμβαίνουν στὸν κόσμον πράγματα, ὅπως τὰ διηγῆται ὁ Χάμπερκ, ὁ Ἡλιόδωρος, ὁ Μάλμπρανς, ὁ Βίλσενμπουργκ, ὁ ὁ Λίμποκ καὶ ἄλλοι. Καὶ σύ, καλὴ μου μητέρα, — εἶναι ἀλήθεια πῶς

δὲν ἔκανες καλὰ νὰ μοῦ σφίξῃς τὸ χέρι, σὰν νὰ εἶχα ἀνάγκη συλλυπητηρίων! Τώρα βέβαια θὰ ζητήσῃς ἀπὸ τὴν γυναῖκά μου συγγνώμην—τὸ γνωρίζω... Καὶ τώρα μοῦ φαίνεται πῶς ὅσα εἶχα νὰ πῶ τὰ εἶπα. Κτυπᾶ μία. Καλὴ νύχτα, φίλοι μου. Τώρα θὰ περάσω ἀκόμα μιὰ φορά στὸ πλαγιὸν δωμάτιο καὶ θὰ φιλήσῃ τὸ παιδί μου καὶ τὴν γυναῖκά μου γιὰ τελευταία φορά—ἔπειτα ἀναχωρῶ.—ἔχετε υγείαν.

N. I. ΛΟΥΒΑΡΙ

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ WAGNER ΕΝ Τῷ "ΠΑΡΣΙΦΑΛ,, ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ τοῦ πόθου τούτου πρὸς ἀπολύτρωσιν κατείχετο καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ὁ Βάγνερ. Ἄλλ' ἵνα κατανοήσωμεν τὸν χαρακτήρα τοῦ πόθου τούτου καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ὁποίαν κηρύττει ἐν τῷ Πάρσιφαλ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ρίψωμεν ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ διαστήμου συνθέτου.

Ὁ γλύπτης Rodin, ἵνα ἐκφράσῃ τὸν διαρκῆ καὶ σιληρὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τελειοποίησιν, παρέστησεν αὐτὸν ὡς Κένταυρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνθρώπειον μέρος καταβάλλει σύντονόν προσπάθειαν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἵππειου. Ἡ συμβολικὴ αὕτη παράστασις θὰ ἦτο κατάλληλος ὅπως ἐκφράσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Βάγνερ. Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ ζῶσι κυριολεκτικῶς δύο φύσεις, ἡ ἰσχυρὰ ἀντίθεσις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν τραγικότητα τοῦ βίου του. Ἄφ' ἑνὸς ἡ ἀκατάσχετος τάσις πρὸς τὴν σάρκα καὶ πρὸς ὅ,τι μετ' αὐτῆς συνδέεται καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἰδανικόν καὶ ὁ πόθος πλήρους εἰς αὐτὸ ἀφοσιώσεως. Εἰς τὸ γυμνὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὁ Μερφιστοφελὴς παρουσιάζει εἰς τὸν Φάουστ, εὐρίσκει τὸ σύνολον πάσης εὐτυχίας, τὸν οὐρανὸν αὐτὸν, ἐν ᾧ συγχρόνως αἰσθάνεται ἑαυτὸν συρόμενον ὑπὸ τοῦ καλυτέρου του Ἐγῶ, ὑπὸ τῆς εἰκόνος, ἣτις ἐντὸς ἡμῶν ὑπάρχουσα ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν νὰ προσεγγίσωμεν εἰς αὐτήν, ἵνα ἡ ἐσωτερικὴ ἡμῶν ταραχὴ καταπαύσῃ. Ἡ, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν γλῶσσαν τῆς φιλοσοφίας ἡ ὁποία εἶχεν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἐντὸς τοῦ Βάγνερ ἔζη ἔξ Ἰσοῦ ἰσχυρῶς ἡ δούλησις πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἡ ἀρνήσις τῆς ζωῆς· διεξήγετο ἐν αὐτῷ διαρκῆς ἀγῶν μεταξὺ Ἀφροδίτης καὶ Χριστοῦ, μεταξὺ Ἀπόλλωνος καὶ Διονύσου, μεταξὺ τοῦ πόθου πρὸς ἀπόλαυσιν, δύναμιν, δόξαν καὶ τοῦ πόθου πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ πάντων τούτων διὰ τῆς νεκρώσεως τῆς πρὸς

τὴν ζωὴν βουλήσεως ἢ διὰ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὰ εὐγενέστερα ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ὀδυνηρὸς οὗτος ἀγὼν ὑποδηλοῦται εἰς ὅλα τοῦ τὰ ἔργα, ἀπὸ τοῦ Πετώντος Ὀλλανδοῦ μέχρι τοῦ Πάρσιφαλ. Ἐν Tannhäuser ἐκφράζεται κατὰ τρόπον ἀπλούστατον ἡ ἀντίθεσις ἐκείνη Χριστοῦ καὶ Ἀφροδίτης ἐν τῇ ψυχῇ του, τοῦ πόθου πρὸς τὸν θάνατον καὶ τῆς ὀρμῆς πρὸς τὴν ζωὴν, διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς τοῦ χριστιανικοῦ ἰδανικοῦ τῆς μέχρις αὐτοθυσίας ἀγάπης πρὸς τὸ τῆς πλήρους καὶ ἁρμονικῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἡ σύγκρουσις μεταξὺ καταφάσεως τῆς ζωῆς καὶ ἐνσυνειδήτου αὐτῆς ἀρνήσεως ἐκδηλοῦται μεγαλειωδῶς ἐν τῷ Τριστάνι, ὅστις εἶναι ὁ τύπος τοῦ ζητοῦντος, φιλοδόξου, ὀρεγομένου, ἀνησύχου ἀνθρώπου. Ἐν δὲ τῇ κοσμικῇ ἀλληγορίᾳ τοῦ Ring κυριαρχεῖ συνεχῶς ἡ ἀκόρεστος δίψα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεως. Ἀπὸ τῆς ἀκαπονήτου ἐκείνης ἡδυπαθείας τοῦ Tannhäuser ἢ τῆς Kundry, ἀπὸ τοῦ ἀσκόπου πόθου πρὸς τὴν ζωὴν, ὁ ὁποῖος ἀνακυκᾷ τὴν ψυχὴν τοῦ Ὀλλανδοῦ, ἀπὸ τῆς πρὸς δυνάμιν βουλήσεως τοῦ Wotan, ἀπὸ πάντων τούτων, τὰ ὅποια οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ οἱ ἴδιοι αὐτοῦ πόθοι, ζητεῖ ὁ Βάγνερ ἀπολύτρωσιν, ἰδίᾳ μετὰ τὴν γνωριμίαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Schopenhauer, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχε πολὺ τὸ συγγενές. Καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ταύτην εἶτε ὡς ἐλευθεροῦσαν γνῶσιν εἶτε ὡς νοοῦσαν ἀγάπην εἶτε ὡς γινώσκουσαν συμπάθειαν συμβολίζει καὶ προσωποποιεῖ διὰ τῶν ὑπερόχων ψυχῶν τῆς Senta, τῆς Elisabeth καὶ τῆς Brunhild ἢ διὰ τοῦ ἀγνοῦ καὶ ἀφελοῦς νεανίου Πάρσιφαλ. Ἡ προτίμησις αὕτη τῆς γυναικὸς ὡς συμβόλου τῆς γαλήνης καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀκατασχέτου ὀρμῆς πρὸς τὴν ζωὴν οὔτε τυχαία εἶναι οὔτε εἰς ὑποκειμενικοὺς λόγους μόνον ὀφείλεται, ἀλλὰ πηγάζει πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς πίστεως ὅτι τὸ Ἀπόλυτον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου πάντες φερόμεθα ὡς τὰ κύματα ὑπὸ τῆς ἀβύσσου, διχάζεται ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς ἄρρην καὶ θῆλυ καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ σχέσις τῶν δύο γενῶν πρὸς ἀλλήλα εἶναι σχέσις τοῦ Ἀπολύτου πρὸς ἑαυτὸ, σχέσις διὰ τῆς ὁποίας ἐπανευρίσκει τρόπον ἐνᾷ ἑαυτὸ καὶ τὴν πλήρη μακαριότητα. Ἐν τῇ σχέσει δὲ ταύτῃ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς τὸ θῆλυ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀπολυτροῦσαν, γινώσκουσαν, περιορίζουσαν ἀρχὴν, ἐν ᾗ τὸ ἄρρην ἴσα δύναται πρὸς τὴν ζωϊκὴν ἀρχὴν, τὴν ρέπουσαν πρὸς κίνησιν καὶ ἐνέργειαν. Ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ ἐντάρκωσις τῆς βουλήσεως πρὸς τὴν ζωὴν, ὅταν δλέπομεν αὐτὴν ἐν τῷ Φάουστ ἐπὶ παραδείγματι, τῆς δαιμονικῆς καὶ ἀνησόχου βουλήσεως πρὸς ἀπόλαυσιν, γνῶσιν, ἐνέργειαν. Ἐξ ἀντιθέτου ἡ γυνὴ ἐνσαρκώνει τὴν παράστασιν, τὴν ἐλευθεροῦσαν, καθαίρουσαν καὶ δεσμεύουσαν δυνάμιν τοῦ νοῦ. Ἢδὴ ἐν τῷ Ὀλλανδῷ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ὑπὸ τούτου ἀντιπροσωπευομένην ἀρχὴν τῆς πρὸς τὴν ζωὴν ὀρμῆς ἡ ἰσχυρὰ Senta, ἢ ἐν τῇ εἰδυλλιακῇ αὐτῆς ἐστία εὐτυχῆς γυνῆ, ἣτις δεσμεύει τὸν ἀπεριόριστον ναυτίλον καὶ κατασιγάσει τὴν ἀκόρεστον

δίψαν πρὸς τὴν αἰεὶ νέαν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς, ἡ μεγάλη λυτρώτρια τῆς πολλῆς βουλήσεως, ἀπολυτροῦσα ἀγάπη καὶ ἀπολυτρῶν θάνατος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντιπαραβάλλοντα: πρὸς ἀλλήλους ὁ Wotan καὶ ἡ Gerda. Ἐκεῖνος εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς κοσμικῆς βουλήσεως, τῆς ἀσκόπως χωροῦσῆς, οὐδέποτε ἀναπαυομένης, ἀδιακόπως πειρωμένης βουλήσεως πρὸς τὴν ζωὴν. Αὕτη ἀντιπροσωπεύει τὴν παράστασιν, τὸν λόγον, τὸν νοῦν, ὅστις ἐλευθερώνει ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς βουλήσεως, καθησυχάζει καὶ περιορίζει. Ἀνάλογον ἀντίθεσιν εὐρίσκουμεν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ Βάγνερ καὶ εἰς τὰ ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα. Ὡς δὲ ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶνε σαφεστάτη ἐν τῷ Tannhäuser. Παραπλήσιον πρὸς τὸ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ θέμα ἐπειράθη καὶ πραγματευθῆ ἄλλοτερον ὁ συνθέτης ἐν τῷ Manfred, τὴν ἀπελευθέρωσιν δῆλα δὲ ἰσχυροῦ καὶ ὑπερόχου ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλικῆς ἀπολαύσεως διὰ τῆς οὐρανίας μουσικῆς τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως. Καὶ ἐνταῦθα τὸ νοητικὸν ἢ ἠθικὸν στοιχείον συμβολίζει ἡ μονή, ἐν ᾗ διὰ τὸν ἄνδρα προϋποτίθεται ἡ ἀρχέγονος καὶ μὴ δεσμευθεῖσα ἀκόμη ἐνέργεια τῆς βουλήσεως. Ἐκ δὲ τῷ Lohengrin ἀπαντῶμεν τὰ πρῶτα ἔχνη τοῦ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀληθείας προβλήματος, τοῦ προβλήματος τῆς νοησιαρχίας, ἣτις κυριεῖται βαθμηδὸν τὸν φυσικὸν ἄνθρωπον. Τὸ ἐσυνειδήτῳ καὶ ἡ ὀρμὴ αἶρει ἐνταῦθα τὴν νίκην καὶ ἐπικρατεῖ τοῦ λογικοῦ καὶ ἠθικοῦ. Μόνον ἐν τῇ πίστει καὶ τῷ συναίσθηματι ἔγκριται ἡ μακαριότης τοῦ ἀνθρώπου, ἐνᾷ τὸ ἄντικεινόν ὁ ἐρωτῶν καὶ διερευνῶν τὴν εὐτυχίαν του κατοστρέφει τοιοῦτοτρόπως τὸ καλύτερον μέρος αὐτῆς. Εἶναι κατὰρα βαρύνουσα τὴν ψυχὴν ἡμῶν, ὅτι δὲν δύναμεθα νὰ ἀπολαύωμεν τὴν ζωὴν ἀσυναίσθητως, ὅπως τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, καὶ ἀφοσιούμεθα εἰς αὐτὴν ἄνευ σκοπῶν, ἄνευ μετανοίας καὶ ἀναμείξεως τῆς ἠθικῆς ἡμῶν συνειδήσεως καὶ τοῦ ἰδανικοῦ. Διὰ τοῦτο συγγινώσκουσιν ἡμᾶς αἱ παιδικαὶ μορφαὶ τῆς ἀρχαιότητος, διὰ τοῦτο προσδλέπομεν μετὰ νοσταλγίας τὸ ἄνθος καὶ μετὰ βαρυθυμίας τὸ παίζον παιδίον. Ἀμφότερα ζῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἀθρότητι καὶ ἀνήκουσιν εἰς ἑαυτά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες προσπαθοῦμεν νὰ ἀναλύσωμεν διὰ τῆς σκέψεως τὴν εὐτυχίαν ἡμῶν, ἕως ὅτου πᾶν ἰσχυρὸν καὶ πρωτόγονον συναίσθημα μεταβληθῆ εἰς κόνιν ὑπὸ τὸν φακὸν τῆς γνώσεως καὶ ἡ προσωπικότης ἡμῶν καταστῆ εἰς ἡμᾶς ἀφόρητος ὑπὸ τὴν νοσηρὰν ἀνάγκην νὰ γίνωμεν ἀντικειμενικοί. Ἄλλ' ἢ ἐν τῷ Βάγνερ ἀντίθεσις μοταξὺ καταλύσεως καὶ ἀρνήσεως τῆς ζωῆς ἐκφαίνεται ἰσχυροτάτη, ὡς ὑπεδηλώθη ἤδη, ἐν τῷ Τριστάνι, ὅστις συμβολίζει τὸν ὑπὸ τῆς ὀρμῆς πρὸς τὴν ζωὴν φερόμενον ἄνθρωπον, ἐν ᾗ ἡ Ἰσόλδη εἶναι καὶ ἐνταῦθα, ἡ καταπραΰνουσα, χαλιναγωγοῦσα καὶ τὴν βούλησιν ἀπολυτροῦσα γυνή. Ἐν τῷ θαυμασίῳ τούτῳ ἔργῳ μιγνύονται πρὸς ἀλλήλους ὁ κόσμος τοῦ σκότους καὶ ὁ κόσμος τοῦ

φωτός, ἡ μεγαλειώδης κατάστασις τῆς ζωῆς, ἣτις καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου λέγει «Ναί» πρὸς τὴν ωραιότητα τῆς ὑπάρξεως, καὶ ἡ καταπονεμένη καὶ τὸν κόσμον φεύγουσα ὑπερνίκησις αὐτῆς. Τὴν αὐτὴν τέλος ἀντίθεσιν αἰσθητικότητος καὶ ἀσκήσεως, ἐγκοσμίου καὶ ἐπέκεινα, κοινωνικοῦ καθήκοντος καὶ βουδδιστικῆς ἀρνήσεως τῆς ζωῆς ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῷ «Πάρισιφαλ», συμβολιζομένης διὰ τοῦ Πάρισιφαλ καὶ τῆς Kundry. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Βάγνερ, ἀποτελεῖ τὴν τραγικότητα τοῦ βίου του, τὰ δὲ ἔργα του οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἐκδήλωσις τῆς τραγικότητος ταύτης τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις ἄλλοτε μὲν δουτίζεται εἰς κόσμον φωτεινοῦ κάλλους καὶ δημιουργεῖ περιβάλλοντα, ἕνεκα τῶν ὁπίων γεννᾶται ἢ ἐντύπωσις ὅτι εἶναι ἡδονιστής, ἄλλοτε δὲ γράφει λόγους οἵτινες ἐκφράζουσι τὴν ἀγρίαν πρὸς τὴν ζωὴν, πόθον πρὸς τὸν θάνατον καὶ ὀρμὴν πρὸς τὸ Ἐπέκεινα, ὥστε νὰ φαίνεται μᾶλλον αὐστηρὸς χριστιανὸς καὶ ὑπερευαίσθητος ἀσκητής. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ ἐν τῇ μουσικῇ αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐξωτερικεῖ τὰς ψυχικὰς του διακυμάνσεις, ζῶσι πλησίον ἀλλήλων ὁ φίλος καὶ ὁ περιφρονητής τῶν ἀνθρώπων, ὁ μέγας οἰκτίρμων καὶ ὁ μέγας ἐγωῖστής, ὁ ἡδυπαθὴς ἐραστὴς τῆς ζωῆς καὶ ὁ πλήρης δδύνης δικαστής αὐτῆς συγχρόνως. Ἄφ' ἐνὸς λατρεῖ τὴν τέχνην καὶ τὴν θρησκείαν ὡς δυνάμεις ὑπερκοσμίου καὶ μυστικῆς, περιοριζούσας τὰς αἰσθήσεις καὶ ὀδηγούσας εἰς τὸν ἀνώτερον κόσμον τῶν ἰδεῶν, ἐν ᾧ ἄφ' ἐτέρου ἐμ πνέει, καὶ ὅταν ἀκόμη κηρύττῃ τὴν ὑπερνίκησιν τῆς σαρκὸς, τὴν ὑψίστην ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἔκτασιν καὶ γεννᾷ οὕτω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ μουσικὴ του ἐξαγγέλλουσα τὴν σταύρωσιν τῆς σαρκὸς κραδαίνει ἡδυπαθῶς ὅλα τὰ νεῦρα τῆς ζωῆς. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ πικικιλία τῶν ἐντυπώσεων διὰ τοὺς ἐρευνῶντας τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο δημιούργημα. Ἐδῶ παρουσιάζεται ἐν ὀλυμπίᾳ αὐταρκεῖα καὶ ἀταραξία, ἣτις ἐρεθίζει τὸν ἐν τῷ ἀγῶνι κατατρυχόμενον ἐκεῖ ἀναγινώσκωμεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἕλον τὸ μαρτύριον τῆς ἀνευ ἐλπίδος ζητούσης ψυχῆς· ἄλλοτε ἐν βασιλικῇ ἀλαζονείᾳ περιφλεγόμενος ὑπὸ τῶν φλογῶν βαθυτάτης δδύνης· καὶ ἄλλοτε τέλος πᾶσχων καὶ κατηφῆς, μὲ τὴν λάμψιν τοῦ σιγηλοῦ θρήνου εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς.

(Ἀκολουθεῖ)

ΠΑΥΛΟΥ ΣΤΑΗ

Ο ΑΪΣΤΑΪΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Εἶναι γνωστότατος ὁ μῦθος τοῦ πεζοπόρου τοῦ ἐρωτήσαντος τὸν παρὰ τὴν ὁδὸν ἀναπαυόμενον φιλόσοφον μετὰ πόσην ὥραν θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἐβάδιζεν. Ὁ φιλόσοφος δὲν ἀπήντησε παρὰ ἀφοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν πεζοπόρον νὰ περιπατήσῃ διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ταχύτητα τοῦ βήματός του, ὑπέδειξε δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι ἢ ἐρώτησις, ὡς τὴν διετύπωσε, δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὴ ἀμέσου ἀπάντησεως, διότι τὸ ἴδιον διάστημα εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ διατρέξῃ εἰς μεγαλύτερον ἢ μικρότερον χρόνον ἀναλόγως, ἂν βαδίξῃ βραδύτερον ἢ γοργότερον. Ἄν ὁ πεζοπόρος, ἀντὶ νὰ ἐρωτήσῃ πόσην ὥραν ἐχρειάζετο διὰ νὰ φθάσῃ, ἠρώτα πόση εἶναι ἡ ἀπόστασις, θὰ ἐλάμβανεν ἀμέσως σαφῆ ἀπάντησιν ὅτι αὕτη εἶναι τόσων λευγῶν, σταδίων ἢ χιλιομέτρων. Ὁ ἐρωτώμενος δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τηρήσῃ οὐδεμίαν ἐπιφύλαξιν, θὰ ἔλεγεν, ἂν ἐγνώριζε, ἀμέσως τὴν ἀπόστασιν, τοῦτο δὲ θὰ ἔπραττε καὶ οἷος δήποτε μὴ ὀπαδὸς τῆς Σχολῆς τοῦ Ἀϊνστάιν.

Ὁ θέλων ὅμως ν' ἀκριβολογήσῃ σχετικιστὴς δὲν θὰ εἶχε τόσον εὔκολον τὴν ἀπάντησιν. Θὰ ἐξίτηι καὶ αὐτὸς νὰ ἴδῃ τὴν ταχύτητα τοῦ ὀδεύοντος καὶ θὰ ἔλεγε :

— «Διὰ σέ, ὅστις τρέχεις μὲ αὐτὴν τὴν ταχύτητα, ἡ ἀπόστασις εἶναι τόσων χιλιομέτρων.

— Καὶ μήπως ἂν ἔτρεχα γοργοτέρα ἢ σιγότερα, παλιν τὰ χιλιόμετρα δὲν θὰ ἦσαν τὰ ἴδια, θὰ ἠρώτα ἴσως ἐν ἐκπλήξει ὁ πεζοπόρος.

— Ὅχι, δὲν θὰ ἦσαν τὰ ἴδια, θ' ἀπῆντα ὁ σχετικιστής. Ἄν ἔτρεχες γοργοτέρα τὰ μέτρα ποῦ θὰ εἶχες νὰ διατρέξῃς θὰ ἦσαν ὀλιγότερα, ἂν ἔτρεχες σιγότερα θὰ ἦσαν περισσότερα καὶ ἂν εὔρης ἕναν τρόπον νὰ τὰ μετρήσῃς ἀκίνητος θὰ τὰ εὔρης ἀκόμη περισσότερα. Δὲν θὰ σοῦ συμβῆ δὲ μόνον αὐτό, ἀλλὰ ἂν μετρήσωμεν καὶ οἱ δύο μὲ κανονισμένα τὰ ὄρολόγια μας τὸν χρόνον ποῦ θὰ κινήσῃς νὰ φθάσῃς, ἐσὺ ποῦ τρέχεις θὰ τὸν εὔρης μικρότερον ἀπὸ ἐμὲ ποῦ θὰ μένω ἐδῶ.

Ὁ διάλογος οὗτος θὰ ἦτο λίαν χονδροειδής, ὡς θὰ ἴδωμεν, δὲν παύει ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ καταδεικνύῃ τὰς γνώμας τῶν Ἀϊνστάινιστῶν. Ἐνῶ πρὸς τῆς ἐμφανίσεώς των οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ μήκους μιᾶς ἀποστάσεως τῶν διαστάσεων τῶν ἀντικειμένων ἢ περὶ τῆς δια-

κείας ενός φαινομένου. πάντες δὲ συμφώνουν ὅτι καὶ διὰ τὸν ἰστάμενον καὶ διὰ τὸν κινούμενον παρατηρητὴν ταῦτα δὲν θὰ διέφερον, σήμερὸν οὗτοι δὲν παραδέχονται τὴν θεμελιώδη ταύτην ἀντίληψιν ἀλλὰ λέγουν: "Ἄν ἰστάμενος καταμετρήσω μίαν ἀπόστασιν ἢ τὰς διαστάσεις ἐνὸς ἀντικειμένου, καταμετρήσω δὲ τὰ ἴδια πράγματα κινούμενος, θὰ εὔρω ἄλλα ἐξαγομενα τὴν πρώτην φορὰν καὶ ἄλλα τὴν δευτέραν. "Ἢ, ἂν ἰστάμενος καταμετρήσω ἐν ἀντικείμενον, καταμετρήσω δὲ τὸ ἴδιον εὗρισκόμενον ἐν κινήσει, πάλιν θὰ εὔρω διαφορετικὰ ἐξαγομενα.

Ὅμοίως ἂν μετρήσω μὲ τὸ χρονόμετρον μου τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον θὰ χροιασθῆ ἐν αὐτόκίνητον διὰ τὰ διατρέξῃ ἐν ὀρισμένον διάστημα μὲ μεγάλην ταχύτητα μίαν φορὰν εὗρισκόμενος ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μίαν φορὰν παρατηρῶν αὐτὸ ἀκίνητος, ὁ χρόνος ποῦ θὰ μετρήσω τὴν πρώτην φορὰν θὰ εἶναι μικρότερος τοῦ τῆς δευτέρας. Δὲν εἰμποροῦμεν πλέον νὰ λέγωμεν, ὅτι ἡ ἀπόστασις τῶν δύο τούτων ἀντικειμένων εἶναι τόση ἢ τόση. Πρέπει νὰ λέγωμεν ὅτι αὕτη εἶναι τόσα μέτρα διὰ τὸν ἀκίνητον παρατηρητὴν, τόσα διὰ τὸν κινούμενον μὲ τὴν τάδε ταχύτητα καὶ τόσα διὰ τὸν κινούμενον μὲ μεγαλύτεραν. Ὅμοίως καὶ αἱ διάρκειαι εἶναι ἄλλαι διὰ τοὺς ἀκινήτους καὶ ἄλλαι διὰ τοὺς κινουμένους παρατηρητάς.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰς γνώμας ταύτας, δὲν δυνάμεθα τίποτε νὰ ὀρίσωμεν ἀπολύτως. Διὲ διαστάσεις, ἀποστάσεις, διάρκειαι ἐξαοτῶνται ἀπὸ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποῖαν κινεῖται ὁ παρατηρῶν ἢ κινοῦνται τὰ παρατηρούμενα, εἶναι δηλαδὴ σχετικαὶ πρὸς τὰς ταχύτητας ταύτας. Ἄλλὰ ταχύτης λέγεται τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἐν κινήτῳ διατρέχει εἰς ὀρισμένον χρόνον, ἢ δ' ἐννοιοῦτω τῆς ταχύτης περιλαμβανούσα ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας τοῦ χώρου καὶ χρόνου δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς ἐννοίας τοῦ τελευταίου. Διὰ τοῦτο ἡ ἀρχὴ αὕτη, καθ' ἣν ἵνα μετρηθῆ ἐν μήκος, ὁ χρόνος δηλαδὴ, πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἢ ταχύτης, ἄρα ὁ χρόνος, ἐκλήθη ἀρχὴ τῆς σχετικότητος τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου.

Ὁ διάλογος, τὸν ὁποῖον ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα, ἐξῶς ὅμως χονδροειδές. Διότι διὰ τὰ γίνῃ καὶ εἰς ἐλάχιστον μέτρον ἢ ἐκ τῆς ταχύτης σμίκρυνσις ἀποστάσεων καὶ διαρκειῶν πρέπει ἢ ταχύτης αὕτη νὰ εἶναι πάμμεγιστη. Μόνον εἰς ταχύτητας πλησιαζούσας τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός εἶναι δυνατόν νὰ καταμετρηθῶσι, καὶ πάλιν διὰ λεπτοτάτων παρατηρήσεων, αἱ ἐπερχόμεναι σμικρύνσεις τῶν μηκῶν. Ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποῖαν διαδίδεται τὸ φῶς ἀνέρχεται εἰς τριακοσίας χιλιάδας χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Ἄν εἰς ἀπόστασιν 300000 χιλιομέτρων παραχθῆ λάμψις θὰ ἴσωμεν ταύτην ἐν δευτερόλεπτον ἀργότερα, διότι τὸ δευτερόλεπτον τούτο κατηνάλωσεν τὸ φῶς διὰ τὰ φθάσῃ μέρους ἡμῶν. Αἱ μεγάλα

ταχύτητες, τὰς ὁποίας δίδομεν εἰς τὰ κινήτῳ ἡμῶν τῶν 100 ἢ 200 χιλιομέτρων καθ' ὥραν (ὄχι κατὰ δευτερόλεπτον) εἶναι ἀπείρως μικραὶ πρὸς τῆς τεραστίας ταχύτης τοῦ φωτός καὶ κατ' ἀκολουθίαν αἱ ἐκ τῶν ταχυτήτων τούτων ἐπερχόμεναι συστολαὶ τῶν μηκῶν ἀπαρηγήτοι καὶ μὲ τὰ τελειότερα ἐργαλεῖα. Κατὰ ταῦτα διὰ τὰ εἶμεθα πλησιέστερον τῆς πραγματικότητος εἰς τὰ προηγούμενα παραδείγματα πρέπει νὰ φανιασθῶμεν τὰ κινήτῳ ἡμῶν καὶ τοὺς πεζοπόρους τρέχοντας μὲ ἱλιγγιώδεις καὶ φανταστικὰς ταχύτητας.

Τὴν ἀρχὴν ταύτην, τὴν τόσον θεμελιωδῶς μεταβάλλουσαν τὰς μέτρους τοῦδε ἀντιλήψεις περὶ διαστήματος καὶ χρόνου, ἦτις καὶ τὰς καθόλου περὶ σύμπαντος κρατούσας ἰδέας οὐσιωδῶς ἐπηρεάζει, δὲν διετύπωσεν ὁ 'Αϊνστάϊν κατόπιν ἀπλῶν διαλόγισμῶν καὶ σκέψεων. Δὲν θὰ ἀπεδίδοτο δὲ εἰς αὐτὴν τόση, ὅση ἀπεδόθη σημασία, ἂν δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ πειράματος καὶ ἂν τὰ γεγονότα δὲν ἀπεδείκνυον τὴν ὀρθότητα αὐτῆς.

Εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, αἵτινες διετύπωσαν τοὺς νόμους συμφώνως μὲ τοὺς ὁποῖους τὰ φυσικὰ φαινόμενα λαμβάνουν χώραν καὶ ἐξαοτῶνται ἀπ' ἀλλήλων, πρωτίστην θέσιν κατέχει καὶ πηγὴ πάσης γνώσεως εἶναι τὸ πείραμα. Ὁ φυσικός, ζητῶν νὰ μάθῃ πῶς καὶ διατι συμβαίνει φαινόμενόν τι, παρατηρεῖ προσεκτικῶς τὴν ἐξέλεξίν του, τὰς περιστάσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας τοῦτο λαμβάνει χώραν, τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα προηγούνται αὐτοῦ καὶ ὅσα ἀκολουθοῦν καὶ ἀφοῦ ἐπισταμένως παρα ηρήση καὶ μελετήσῃ τῶν παρατηρήσεών του τὰποτελέσματα, λέγει ὅτι τὸ φαινόμενον Α ἔχει αἷτιον τὸ Β, ἔχει ὡς ἀποτελέσματα τὰ Γ καὶ Δ, ἐξελίσσεται κατὰ τὸν τάδε τρόπον. Οἱ νόμοι τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἕλξεως, οἱ νόμοι τῆς Φυσικῆς ἐξήχθησαν οὕτω ἐκ τῆς παρατηρήσεως. Ὁ ὑπολογισμὸς ἐβοήθησε, συνέτεινε τὰ μέγιστα, ἄνευ αὐτοῦ μάλιστα θὰ ἦτο ἀδύνατον ἀπὸ τῶν παρατηρήσεων νὰ φθάσῃ εἰς τὰ συμπεράσματά της, ἀλλὰ πάντοτε τὰ δεδομένα, τὸ ὄλικόν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν παρέσχεον ἢ παρατήρησις καὶ τὸ πείραμα. Ὅχι δὲ μόνον πηγὴ ἀλλὰ καὶ ἐπαλήθευσις τῶν ὑπολογισμῶν εἶναι τὸ πείραμα. Ὅλων τῶν ὑπολογισμῶν τὰ ἐξαγομενα ἐδοκιμάσθησαν καὶ τότε ἔγιναν παραδεκτά, ὅταν συμφώνησαν μὲ τὸ πείραμα. Οἱ φυσικοὶ ὅμως δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν φαινομένων καὶ τὴν διατύπωσιν τῶν νόμων αὐτῶν, ἀλλὰ ζητοῦν καὶ τὰ βαθύτερα αἷτια τὰ ὁποῖα δὲν παρέχει ἢ παρατήρησις. Μορφώνουν τότε ὑποθέσεις περὶ τῶν αἰτίων τῶν διαφορῶν φαινομένων, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν θεωρίας. Διὰ τῶν θεωριῶν τούτων πολλάκις ὄχι μόνον ἐξηγοῦνται πολλὰ φαινόμενα ἀλλὰ προλέγονται καὶ ἄλλα. Αἱ προρρήσεις ὑποβάλλονται εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πειράματος καὶ ἂν σειρὰ τοιούτων προρρήσεων δικαιωθῆ ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως, τότε ἡ θεωρία δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς

ἀληθής, εἰ δὲ μή, τροποποιεῖται αὕτη ἢ ἀντικαθίσταται δι' ἄλλης. Τὰ ὄργανα ὅμως τῶν παρατηρήσεων διαρκῶς τελειοποιούνται, ἢ δὲ τελειοποιήσῃς τούτων ἐπιρραζέει τ' ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεων καὶ παρουσιάζει νέα στοιχεῖα, ἀπαρατήρητα μέχρι τοῦδε. Πρέπει καὶ ταῦτα νὰ ἐξηγηθῶν ὑπὸ τῆς θεωρίας καὶ αὕτη νὰ ἐπαλιθρευθῆ παρα τούτων. Ἐν τοῦτο δὲν συμβῆ, ἡ θεωρία εἶναι ἔλλιπής, δεόν νὰ συμπληρωθῆ ἢ καὶ ν' ἀντικατασταθῆ ὑπὸ ἄλλης εὐρισκομένης ἐν συμφωνία μετὰ τοῦ πειράματος, τὸ ὁποῖον μόνον μᾶς ἀποκλύπτει τὴν πραγματικότητα.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας οἱ φυσικοὶ εὐρίσκοντο ἐν ποικίῃ ἀπογνώσει ἕνεκα τῶν ἀποτελεσμάτων διασήμων τινῶν πειραμάτων ὀπτικῆς. Συμφώνως μὲ τὰς ἰσχυροῦσης θεωρίας τὰ πειράματα ἔπρεπε νὰ δίδουν ὠρισμένα ἀποτελέσματα, ἐν τούτοις ταῦτα, κατ' ἐπανάληψιν ἐκτελεσθέντα, ἔδωκαν πάντοτε ἀποτελέσματα ἀκριβῶς ἀντιθετὰ τῶν ἀναμενομένων, Συγκεκριμένως ἔπρεπε μήκη τινὰ νὰ εὐρίσκωνται σύμφωνα μὲ τὰς προρρήσεις τῆς θεωρίας καὶ εὐρίσκοντο πάντοτε διαφορετικά. Διεπιστώθη ὑπὸ τοῦ πειράματος ὅτι ἐπέρχονται πράγματι αἱ σμικρύνσεις τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ἀναφέραμεν ὅτι ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητος, ὑπελογίσθησαν δὲ αὗται καὶ παρὰ τῶν πρὸ τοῦ 'Αϊνστάϊν φυσικῶν. Παρέμενε ὅμως ἀνεξήγητόν τὸ φαινόμενον τοῦτο. Θεωρία διάφοροι διεμορφώθησαν μετὰ τῶν ὁποίων ἢ καλλίτερον ἐρμηνεύουσα τὰ πράγματα ἐκρίθη ἡ τοῦ 'Αϊνστάϊν. Κατὰ ταῦτα ὁ 'Αϊνστάϊν δὲν εἶναι ὁ παρατηρήσας τὸ φαινόμενον, εἶναι ὁ ἐρμηνεύσας τοῦτο καὶ ἰκανοποιήσας τὴν ἐπιστημονικὴν περιέργειαν. Ἀκριβῶς δὲ ἕνεκα τῆς ἰκανοποιητικῆς αὐτῆς ἐρμηνείας ἔγινε παραδεκτὸς ὁ νόμος ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητος, μᾶζυ μὲ τὴν ἐρμηνευτικὴν αὐτῆς θεωρίαν, ἢ ὁποία ἀποδίδει τὸ φαινόμενον εἰς τὸ γεγονός καθ' ὃ τὸ φῶς δὲν μεταδίδεται ἀκαριαίως ἀλλὰ μὲ πεπερασμένην καὶ ὠρισμένην ταχύτητα, ὡς εἶδομεν. Εἴπομεν ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ φωτεινὴ τις ἀκτὶς μέχρις ἡμῶν, ἂν εὐρισκόμεθα π. χ. 300000 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ σημείου ἐκπομπῆς, ἀπαιτεῖ χρονικὸν διάστημα ἐνὸς δευτερολέπτου, ἀκριβῶς ὅπως ἂν αὕτη ἦτο βλήμα ριπτόμενον μὲ τὴν ταχύτητα αὐτῆν. Ἐν ὅμως καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα ἐν κινήσει κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκπομπῆς τῆς φωτεινῆς ἀκτίνος καὶ μάλιστα ὀδεύοντες πρὸς τὸ σημεῖον ἐκπομπῆς αὐτῆς καὶ μὲ ταχύτητα ἐπίσης 300000 χιλιόμετρον ἀνὰ δευτερολέπτου εἶναι πιθανὸν ὅτι δὲν θὰ δεχθῶμεν τὴν ἀκτὶνα μετὰ ἐν δευτερολέπτου, ἀλλὰ μόνον μετὰ ἡμισυ δευτερολέπτου, διότι τὸ ἡμισυ τοῦ διαστήματος διανύομεν ἡμεῖς καὶ τὸ ἡμισυ ἢ ἀκτὶς, παρελάβομεν δηλ. αὐτὴν καθ' ἣν στιγμὴν εἴχομεν φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως τῶν 300,000 χιλιόμετρον. Ἐν ἢ κίνησίς μας εἶναι ἰσχυρότερον ἀντίθετος καὶ ἀπομακρυνόμεθα τῆς φωτεινῆς πηγῆς ἀκτὶς δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ μᾶς

συναντήσῃ, ἀλλὰ μετὰ μεγαλύτερον χρόνον. Τὰ ἴδια ἴσως συμβοῦν ἂν τὸ σῶμα ἐκπομπῆς κινεῖται πρὸς ἡμᾶς μὲ ταχύτητα πλησιάζουσαν τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, διότι τότε πιθανὸν ἢ φωτεινὴ ἀκτὶς νὰ μᾶς ἔλθῃ ἀφοῦ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ σημείου ἐκπομπῆς αὐτῆς μὲ ταχύτητα μεγαλύτεραν ἢ μικροτέραν, ἀναλόγως ἂν τὸ ἐκπέμπον τοῦτο σῶμα κινεῖται πρὸς ἡμᾶς ἢ ἀπομακρύνεται ἡμῶν, Ταῦτα ὅμως λέγομεν ὅτι εἶναι μόνον πιθανὰ νὰ συμβοῦν ὄχι καὶ βέβαια, διότι ἂν συνέβαινον πράγματι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ μετρηθῆ ταχύτης φωτός καὶ μεγαλύτερα 300000 χιλιόμετρον, Ἐν τούτοις πάντοτε ὁσάκις αὕτη ἐμετρήθη εὐρέθῃ ἴση πρὸς τὴν σταθερὰν αὐτῆν ποσότητα. Ἐνεκα τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ πεποιθήσεως ὅτι ἂν τὸ ἐκπέμπον φωτεινὴν τινὰ ἀκτὶνα σῶμα κινεῖται μὲ ταχύτητα μεγάλην, ὅτι θὰ μεταδώσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν φωτεινὴν ἀκτὶνα. Τούναντίον παρατηρήθη ὅτι πάντοτε ἢ ταχύτης τοῦ φωτός εἶναι σταθερὰ καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ταχύτητος τοῦ ἐκπέμποντος σώματος. Ἡ παρατήρησις ὅμως καταδεικνύει τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν φθάσει μέχρις ἡμῶν τὸ φῶς, ἀγνοοῦμεν ὅμως ἂν τοῦτο ἔσχε μεγαλύτεραν ἢ μικροτέραν κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτοῦ καὶ λόγοι ἴσως ἄγνωστοι ἠνάγκασαν αὐτὸ πάντοτε νὰ φθάσῃ μὲ τὴν ταχύτητα αὐτῆν.

Ἐὰν κάμωμεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τοῦτο δόναται νὰ συμβῆ, ν' ἀναχωρήσῃ δηλ. ἢ ἀκτὶς μὲ ταχύτητα μικροτέραν ἢ μεγαλύτεραν τῶν 300000 χιλιομ, καὶ νὰ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν μὲ τὴν ταχύτητα αὐτῆν, τότε δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι θὰ συμβοῦν ὅσα ἀνωτέρω ἐξετέθησαν. Εἴπομεν ἄλλως τε προηγουμένως ὅτι πλειστάκις διὰ νὰ ἐρμηνευθοῦν φυσικὰ φαινόμενα, ἀνάγκη νὰ καταφεύγωμεν εἰς ὑποθέσεις. Οὕτω καὶ τὸ φαινόμενον τῆς συστολῆς τῶν μηκῶν λόγω τῆς μεγάλης ταχύτητος τοῦ παρατηρουμένου καὶ ἢ παρατηρουμένου ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῆ δι' ὑπόθεσιν τινος. Κάμνοντες λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆν, ὅτι εἶναι ἴσως δυνατόν τὸ φῶς ν' ἀναχωρῆ μὲ ταχύτητα διάφορον τῆς σταθερᾶς ἣν ἔχει κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀφίξεώς του, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὸ ἐξῆς φανταστικὸν πείραμα. Ὅτι ἐπὶ εὐθείας τινὸς ἀπέναντι ἡμῶν καὶ εὐρισκομένης ἔστω εἰς ἀπόστασιν 300000 χιλιόμετρον κινοῦνται δύο κινητὰ, δύο αὐτοκίνητα π.χ. τηροῦνται διαρκῶς σταθερὰν τὴν μεταξύ των ἀπόστασιν, κινούμενα ἐπομένως ἰσοταχῶς τὸ ἐν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου. Ἐὰν ὑποθέσωμεν τὴν ταχύτητα αὐτῶν ἴσην ἢ πλησιάζουσαν τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, ὥστε νὰ εἶναι καταφανὴς ἢ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐπὶ τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός, ὑποθέσωμεν δὲ ὅτι τὴν στιγμὴν αὐτῆν εὐρίσκονται τὰ δύο κινητὰ ἀπέναντι ἡμῶν καὶ δὴ εἰς τοιαύτην θέσιν ὥστε ἀκριβῶς ἀπέναντι μας νὰ εἶναι τὸ μέσον τῆς μεταξύ αὐτῶν ἀποστάσεως. Τότε τὸ ἐν κινήτων, τὸ ὀπισθεν βαίνει πλησιάζον πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ ἄλλο, τὸ ἔμπροσθεν βαίνει ἀπομακρυνόμενον καθ' ὅσον τὸ ὀπισθεν δὲν ἔφθασεν ἀ-

κόμη τὸ ἀπέναντι ἡμῶν σημειῶν τῆς εὐθείας, ἐνῶ τὸ ἔμπροσθεν τὸ διέβη ἥδη. Συμφώνως μὲ τὴν ὑπόθεσίν μας τὸ φῶς ἐκπεμπόμενον ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν κινητοῦ φθάνει μέχρις ἡμῶν εἰς χρόνον μεγαλύτερον τοῦ ἐνδὸς δευτερόλεπτου, ἐνῶ τὸ φῶς ἐκπεμπόμενον ἐκ τοῦ ὀπισθεν φθάνει εἰς χρονικὸν διάστημα μικρότερον. Ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πείραμα γίνεται νύκτα καὶ τὰ δύο κινητὰ φέρουν ἀνὰ ἓνα φανὸν ἐρυθρὸν, ὅτι δὲ τὴν ὁρισμένην στιγμήν ταῦτα συγχρόνως μεταβάλλουν τὸ χρῶμα τοῦ φωτὸς εἰς πράσινον. Ἡ μεταβολὴ τοῦ φωτὸς ἐγένετο συγχρόνως εἰς ἀμφοτέρω τὰ κινητὰ θ' ἀντιληφθῶμεν τὴν σύγχρονον ταύτην μεταλλαγὴν τοῦ χρώματος τοῦ φωτὸς; Ὁχι, διότι τὸ ὀπισθεν κινητὸν θ' ἀποστείλῃ τὴν πρῶνην πρασίνην ἀκτίνα ἡμῖς ὡς ὑποθέσωμεν δευτερόλεπτον μετὰ τὴν παραγωγὴν τῆς, δι' οὗς λόγους ἀνεφέραμεν, ἐνῶ τοῦ ἔμπροσθεν ἡ πρώτη πρασίνη ἀκτίς θὰ φθάσῃ μετὰ ἓν καὶ ἡμῖς δευτερόλεπτον ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐκπομπῆς τῆς. Ἀλλ' αἱ ἐκπομπὰ τῶν ἀκτίνων τούτων ἦσαν σύγχρονοι, ἐνῶ δὲ ἦσαν τοιαῦται ἡμεῖς ἀντελήφθημεν ὅτι πρῶτον ἦλλαξε τὸ χρῶμα τοῦ ὀπισθεν κινητοῦ καὶ μετὰ ἓν δευτερόλεπτον τὸ τοῦ ἔμπροσθεν. Ἄν, ἀντὶ ν' ἀλλάξῃ συγχρόνως τὸ χρῶμα τῶν φανῶν ἦλλαξε πρῶτον τοῦ ὀπισθεν καὶ μετὰ ἓν δευτερόλεπτον τοῦ ἔμπροσθεν, δι' ἡμᾶς αἱ δύο αὐτὰ ἀλλαγὰ θὰ ἀπέιχον ὄχι κατὰ ἓν δευτερόλεπτον ἀλλὰ κατὰ δύο δευτερόλεπτα, ἐὰν δὲ ἦλλαξε πρῶτον τοῦ ἔμπροσθεν καὶ μετὰ ἓν δευτερόλεπτον τοῦ ὀπισθεν, θὰ ἀντιλαμβανόμεθα ὡς σύγχρονον τὴν ἀλλαγὴν.

Ἄς ἴδωμεν ὁμοίως πῶς θ' ἀντιληφθῶμεν τὴν μεταξύ τῶν δύο κινητῶν ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν ὑπεθέσαμεν διατηρουμένην στάθεράν. Εἶπομεν ὅτι διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν σύγχρονον ἀλλαγὴν φωτὸς πρέπει τὸ ἔμπροσθεν φῶς ν' ἀλλάξῃ πρῶτον καὶ κατόπιν τὸ ὀπισθεν. Ἀνεξαοτήτως δὲ τοῦ πόσον χρόνον θ' ἀπαιτήσῃ τὸ φῶς διὰ νὰ φθάσῃ, ἡμεῖς θὰ ἴδωμεν τὴν ἀλλαγὴν εἰς ἣν θέσιν αὕτη θὰ γίνῃ. Γίνεται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προσθίου φωτὸς καὶ σημειοῖ αὕτη τὴν θέσιν εἰς ἣν ἐγένετο. Γίνεται καὶ ἡ τοῦ ὀπισθίου ἀλλὰ μετὰ ἓν δευτερόλεπτον, ὁπότε τοῦτο ἔχει προχωρήσει καὶ εὐρίσκεται πλησίον τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐγενετο τοῦ πρώτου ἡ ἀλλαγὴ, Ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα συγχρόνως τὰς ἀλλαγὰς ταύτας καὶ βλέπομεν οὕτω τὴν ἀπόστασιν τῶν δύο κινητῶν μικροτέραν.

(Ἀκολοθεῖ)

ΑΡ. Π. ΚΟΥΤΙΔΟΥ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

(Σκημὴ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴν)

«Οἱ σύνοικοί μας, ὡς καὶ ὁ πατέρας μου, ἦσαν ἔμποροι ρακῆς καὶ κρασιῶν, φέροντες χιλιάδας οὐκιάδας εἰς μεγάλας βαρέλας μὲ πλοῖα ἰδιώκτητα, σταθμεύοντα μῆνας ὀλοκλήρους παρὰ τὴν μικρὰν σχεδιοειδῆ Κραστόκταλαν εἰς τὸν Γαλατᾶν. Ἦσαν εὐποροὶ ἄνθρωποι, ἔχοντες, μεγάλας τριωρόφους οἰκίας εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' ὑφιστάμενοι τὰς στερήσεις τῆς ξηρητείας, μὲ τὴν ἐγκαρτέρησιν τῆς προσδοκίας, ὡς ὑφίσταται κανεὶς τεσσαρακοστὴν περιμένων τὸ Πάσχα. Ἀπλοῖκοὶ ἄνθρωποι, φροῦντες πλατεῖαν σταχτυὰν δράκην ὡς νησιώται Αἰγαίουπελαγίται. Γράμματα ἤξευραν ὅσα τοῖς ἔφθανον διὰ τὴν ἐργασίαν των, ὀλιγαρχεῖς εἰς τὸ πνεῦμα ὅπως καὶ εἰς τὴν τροφὴν των.

Ἀληθινὴν ἀντίθεσιν ἀπετέλει ὁ πατέρας μου. Ἐφόρει εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν ἤτο ὁ πρῶτος ποῦ ἐφόρεσεν εὐρωπαϊκὰ εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἐπωνόμασαν φράγκον. Τὰ πρῶτα νεανικά του χρόνια εἶχε περάσει ὡς ὑπέλληλος ἐνὸς Καταστήματος εἰς τὸ Χαδιαρόχανον ὠμίλει γλῶσσαν καθαρεύουσαν χωρὶς τὰς συγκοπὰς, τὰς συνλίψεις καὶ τὰς συνιζήσεις τοῦ ἰδιώματος τῶν συμπατριωτῶν μας. Ἦτο συνδρομητὴς εἰς τὴν «Εὐτέρπην» καὶ τὴν «Πανδώραν». Εἶχεν ἀναγνώσει πολλὰ βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ πολλὰ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα διηγεῖτο μὲ πολλὴν εὐφράδειαν εἰς τοὺς συνοίκους μας. «Ὁ κόμης τοῦ Μοντεχρίστου», οἱ «Ἀθλοῖοι» διήρουν ἀρκετὰς νύκτας κατὰ συνέχειαν. Ἡ ἀκρόασις εἶχεν χαρακτῆρα ὑποβλητικῆς θεατροκινηματογραφικῆς παραστάσεως. Ἐσδύνετο τὸ φῶς καὶ εἰς τὸ σκότος ἤκούετο ἡ φωνὴ τοῦ πατέρα μου διηγουμένου· οἱ ἀκροαταί, ὅλοι προσοχή, ἤκουον ἐξηπλωμένοι εἰς τὰς κλῖνας των!..

Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ πατέρας μου δὲν διηγεῖτο πλέον μυθιστορήματα. Εἶχε τὸ ἰδικόν του μυθιστόρημα καὶ δι' αὐτὸ μόνον ἐφρόντιζε. Δὲν ἤθελε νὰ ὑποκύψῃ. Ἦθελε νὰ παλαίσῃ μέχρις ἐσχάτων. Ἐδῶτε νέαν ὄλησιν εἰς τὸ ἐμπόριόν του. Ἐκαμε συνέταιρον, ἠγόρασεν ἓν πλοῖον, μίαν δομδάρδαν τὴν «Εὐτυχίαν». Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο κατέθεσε καὶ τὰ τελευταῖά του κέρματα, ἐπώλησε καὶ τοὺς ἀδάμαντας τῆς μητέρας μου. Ἦτο τὸ τελευταῖόν του παιγνίδι. Ἀλλοίμονον ἂν ἐχάναμεν! Καὶ ὁμοίως ἐχάσαμεν! Ἡ καταστροφὴ, ἡ πανωλεθρία ἐπήλθε φοβερά, ἀδυσώπητος!

Τὰς διοκοπὰς μὲ ἐστελλεν ὁ πατέρας μου εἰς τὴν ὠραίαν κωμό-
πολιν μας. Ἐκολυμβούσα, ἔτρεχα εἰς τὰς ἐξοχὰς, συνέλεγα ἥλιον καὶ
ἀέρα διὰ τοὺς ἄλλους μῆνας.

Μίαν αὐγὴν—ὧ μοῦ φαίνεται ὡς νὰ εἶναι τώρα! ἐνῶ ἐκοιμώ-
μην βαθεῖα, ἤσθάνθη ὅτι μ' ἔτειαν δυνατὰ. Ἀνοίγω τὰ μάτια μου καὶ
δλέπω κάτωχρον, μὲ κόμην ἄτακτον τὴν μητέρα μου.

—Σήκω, μοῦ λέγει μὲ φωνὴν τρέμουσαν· τὸ πλοῖτό μας τὸ κτύ-
πησε ἓνα παμπόρι καὶ τὸ βούλιαξε. Ἦρθε ὁ καραβονύρης καὶ μοῦ
τῶπε!

Ὅπως ἤμουν ἀκόμη ἀπὸ τὸν ὕπνῳ δὲν μοῦ ἔαμην ἀμέτῳς ἐν-
τύπων τὸ πρᾶγμα. Δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἐννοήσω πῶς ἦτο δυνατόν ἓνα
ἀτιμόπλοιο νὰ κτυπήσῃ τὴν δομβάρδα μας. Ἡ «Εὐτυχία» δὲν ἦτο εἰς
τὸ πέλραος. Ἦτο φορτωμένη ρακὴν καὶ ἦτο ἀραγμένη εἰς τὸν ὄρ-
μον, πρὸ τῆς κωμοπόλεως, τόσον δὲ ἔξω, πρὸς τὴν παραλίαν, δὲν
ἐπεροῦσαν ἀτιμόπλοια. Ἦτο ἀδύνατον! Ἀλλὰ τὰ ἀδύνατα διὰ τοὺς
ἄλλους, ἦταν δυνατὰ δι' ἡμᾶς!

Ἐνεδύθη γρήγορα—γρήγορα κ' ἐφθάσα τρέχων εἰς τὸν αἰγια-
λόν. Ἄλλ' ἔξαφνα ἐσταμάτησα. Τὸ αἷμά μου ἐπύλωσε. Εἶδα ἓνα μαῦ-
ρον ὄγκον, ἓνα πελώριον, εἶδεχθὲς ἀτιμόπλοιο. Καὶ ἐμπρὸς σ' αὐτὸ
μῶλις ἐξερχομένης ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης τὰς ἄκρας δύο
καταρτιῶν. Ἐως τὴν τελευταίαν μου πνοὴν δὲν θὰ λησιμονήσω τὸ
θέαμα τῆς στιγμῆς ἐκείνης! Τριγύρω ἔπλεαν θαλάσσια ἄδεια, τῶν
ὁποίων ἡ ρακὴ ἐχύθη εἰς τὴν θάλατταν, εἰς τὴν ὄρμην καὶ τὸν κλο-
νισμὸν τῆς συγκρούσεως.

Ὡ αὐτὴ εἶναι ἡ «Εὐτυχία» μας, ἡ χαριτωμένη, ἡ γοργή, «Εὐ-
τυχία» μας. Δὲν θὰ γλυτερᾷ πλέον εἰς τὰ κύματα, δὲν θὰ σφυρίζῃ ὁ
ἀνεμὸς μέσα εἰς τ' ἄριενά της!... Ἡ «Εὐτυχία» μας μὲ τὰ λευκά της
ἀνοιγμένα πανιά, ὅταν διέτχιζε τὸ διάστημα, εἶχε κάτι ὡσάν πτηνοῦ
μὲ ζωντανὰς πτέρυγας, καὶ τὸ πτηνὸν αὐτὸ ἦτο κάτω ἐκεῖ, πληγωμέ-
νον, νεκρὸν... Δὲν ἐκρατήθη. Ἐξέβαλα τὰ φορέματά μου εἰς τὴν
ἀκρογιαλιὰν καὶ ὄρμησα εἰς τὴν θάλατταν. Ἦμουν δυνατὸς κολυμ-
βητής· ἀλλὰ καὶ ἡ «Εὐτυχία» δὲν ἦτο πλέον ὅπου εἶχεν ἀγκυροβο-
λήσει. Τὸ μαῦρον μερικὸν μὲ τὴν φοβερὰν του δύναμιν τὴν ὄθησε
πρὸς τὰ ἔξω ἐνῶ τὴν συνέτριβε. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἐφθάσα τὸ θυσιαι-
κὸν πλοῖον. Κάτω διεκρίνετο ἓνας μαῦρος καὶ ἠκρωτηριασμένος ὄγ-
κος. Διὰ μέτρου τοῦ ὑποτρέμοντος νεροῦ ἐταράττετο καὶ μοῦ ἐφαίνετο
ὡς νὰ ἐφάδαζε τοὺς τελευταίους σπασμοὺς τῆς ἀγωνίας του...

Δυστυχῆς «Εὐτυχία.» Ἀγκάλιασα τὸ μεταῖον κατάρτι της, ὅσον
ἔφηνεν ἐλεύθερον ἢ θάλαττα καὶ τὸ ἐφιλοῦσα ὅπως θὰ εἶδιδα τὸ τε-
λευταῖον φιλίμια εἰς ἀγαπημένον νεκρὸν. Σφικτὰ κρατῶν αὐτὸ μὲ τοὺς
γυμνοὺς βραχίονάς μου, ἐσυλλογιζόμην τὸν πατέρα μου καὶ τὰ πικρά
μου δάκρυα ἔταζον ἐπὶ τῆς ἀλμυρᾶς θαλάσσης· Ὡ τετέλεστα! ἡ εὐ-

τυχία μας ἦτο εἰς τὸν θυθόν, ἐκεῖ κάτω μὲ τὴν «Εὐτυχία»!..

Ἦρχιστε μακρὰ δίκη. Ἦτο καταφανὲς ὅτι τὸ δυστύχημα προήλ-
θεν ἀπὸ σφάλμα τοῦ πηδαλιούχου. Ἀργὰ τὴν νύκτα, πρὶν ἐξημερώσῃ
εἶχεν ἀποκοιμηθῆ, καὶ τὸ δάρος τοῦ σώματός του ἐπίεσε τὸν τροχόν
τοῦ πηδαλίου. Ἡ πλώρη ἐγύρισε τότε πρὸς τὴν ξηρὰν, τὸ ἀτιμόπλοιο
ἀπὸ τὸ βαλὸν πέλραος ἐφθάσε ἔως τὸ λιμανάκι μας καὶ ἐκεῖ μὲ ὄλην
τὴν ὄρμην του ἐκτύπησε τὸ πλοῖόν μας—τὸ ἰδικόν μας!—ἀπὸ τριάντα
ἢ σαράντα ἄλλ' ἢ τύχη ἐφύλαττε δι' ἡμᾶς αὐτὰς τὰς προτιμήσεις.
Τὸ ἀτιμόπλοιο ἦτο Ἰσπανικὸν καὶ διὰ τοῦ προξενείου τῆς Ἰσπανίας
μᾶς ἐδόθη ἐπὶ τέλους κάποια ἀποζημίωσις. Ἀλλ' εἶχε τόσας ἀξιώσεις
ὁ δικηγόρος, καὶ τὰ ἔξοδα ἦταν τόσον μέγιστα! Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ
συνέλθωμεν πλέον!..

Ὁ πατέρας μου ἐφαίνετο ὅτι ἀπέκαμε. Συχνὰ ἄφηνεν ἀξύριστα
τὰ ψαρά του γένεια, τοῦτο δὲ ἠῦξεν ἐπὶ τῆς μορφῆς του τὴν ἐκ-
φρασιν τῆς κούπτσεως καὶ τῆς ἐξαντλήσεως. Τὸ δλέμμα του ἐμαρτύ-
ρει ἐτχάτην ἀποθάρρυνσιν. Ἡ κατὰστασίς μας εἶχε δεινωθῆ. Τὰ δι-
δακτικὰ βιβλία μου, τὰ λεξικά μου, τὰ ἠγοράζαμεν μεταχειρισμένα.
Ἀλλὰ, παλαιὰ ἢ νέα τὰ βιβλία μου, τὰ εἶχα ὅλα. Τὸ μόνον ἰδανι-
κὸν τοῦ πατέρα μου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καταρρεύσει, ἦτο νὰ μάθω
γράμματι. Ἦτο τὸ τελευταῖον πρόχωμα. Εἰς αὐτὸ εἶχεν ὀχυρωθῆ ἡ
ψυχὴ του μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ παραδοῖ ποτέ. Οἱ συμπατριῶταί
μας τὸν ἐσυμβούλευαν νὰ μὲ παύτῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

—Βάλε τὸν υἱόν σου σ' ἓνα κατὰστημα· δὲν θὰ τὸν ταγίξῃς
καὶ θὰ σοῦ φέρῃ κ' ἓνα μικρὸ εἰσόδημα· καὶ μιὰ μέρα... μπόρει ν'
ἀνοιξῇ δικό του κατὰστημα νὰ πουλῇ ζάχαρες, καφέδες, σχοινιά...

Ὁ πατέρας μου τὰ ἤκουε ὅλα αὐτὰ καὶ ἔτειεν ἀρνητικῶς τὴν
κεφαλήν. Ἐξηκολούθει νὰ φρονιζῇ διὰ τὴν μελέτην μου, νὰ μ' ἐξυ-
πνᾷ πρῶτ'. Μοῦ ἔφερον παλαιὸν κρασί τῆς Ἀρτάκης, δυναμωτικόν,
διότι ἤμην ὠχρὸς καὶ ἀδύνατος. Ἐνίστε μοῦ ἔλετε δύο γρόσια εἰς τὴν
χεῖρα καὶ μοῦ ἔλεγε:

—Πήγαινε νὰ φάγῃς μιὰ μπιρζόλα εἰς τὸ ἀπέναντι ξενοδοχεῖον
Ἐχεῖς ἀνάγκην δυνάμεως.

—Μὰ, πατέρα καὶ σὺ;

—Ἐγὼ δὲν ἔχω ὄρεξι, παιδί μου.

Πόσας φορές ἔτυχε νὰ μὴν ἔχῃ ὄρεξιν ὁ καλὸς ὁ πατέρας μου!
Ὅταν διεμαρτυροῦμην, ὅταν ἔλεγα ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν εἶχα ὄρεξιν: «Πή-
γαινε!» μοῦ ἀπῆντα μὲ γλυκείαν προταγὴν, μὴ ἐπιδεχομένην ἀντίρ-
ρησιν καὶ διὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσω ἐπήγαινα.

Ἡ λύπη του ἐγίνετο ὄλον ἐν μεγαλυτέρῳ. Τὸν ἤκουσα νὰ στενά-
ζῃ ἀπὸ τὸ δάρος τῆς καρδίας του. Ὅταν δὲν εἶχεν ἐργασίαν, ἐκάθητο
μόνος εἰς μίαν παράμερον γωνίαν τοῦ καφενείου, ροφῶν τὸν *ναργι-
λέ του*, σηρίζων τὴν κεφαλήν εἰς τὴν πλάμην του, μὲ τὸ βλέμμα
ἀόριστον, ἀφωνος, ὄρας ὀλοκλήρους.

Αἱ κλίνει μαε, αἱ χαμαὶ στρωνόμεναι, ἤγγιζον ἢ μία τὴν ἄλ-
λην. Δύο—τρεις φορές ἐξυπνήσας μετὰ τὰ μεσάνυκτα, τὸν εἶδα εἰς τὸ
φῶς τοῦ κανδυλίου, νὰ ἔχῃ συμπεπλεγμένας τὰς χεῖρας ἐπάνω ἀπὸ
τὴν κεφαλὴν του καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς. Μίαν νύκτα, εἰς ὄρ-
μὴν στοργῆς καὶ συμπαθείας, ἠθέλησα νὰ θωπεύσω τὴν ἀραιὰν λευκί-
ζουσαν κόμην του καὶ τὸ πρόσωπόν του· οἱ δάκτυλοί μου συνήντησαν
δάκρυα. Ἐρρίγησα, ἀλλὰ δὲν εἶπα τίποτε. Ἐγύρισα ἀπὸ τὸ ἄλλο
πλευρὸν καὶ ἔκλαυσα σιωπηλῶς...

Τὴν ἐπαύριον, μόλις εὐρέθημεν μόνοι:

—Πατέρα, τῷ εἶπα μὲ συγκίνησιν, τί ἔχεις πατέρα;

Μ' ἐκύτταζε κατάμματα, ἐδίστατε πρὸς στιγμὴν καὶ ἔπειτα
ἀπήντησε μὲ πικρὸν ἀναστεναγμὸν:

—Ἄχ παιδί μου, ὁ πατέρας σου εἶναι πολὺ, πολὺ δυστυχῆς!..

Ἡ δουλειά του ἐσταμάτησε· δὲν μπορεῖ νὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του πλέον,
δὲν μπορεῖ νὰ θρέψῃ τὰ παιδιὰ του!...

—Πατέρα, πατέρα θάλε με σ' ἓνα κατάστημα... Καλὰ τὸ
λὲν οἱ...

—Σιωπή! μὲ διέκοψε μὲ ὀργὴν—μὲ μίαν ὀργὴν τῆς ὁποίας ἀρ-
γότερα πολλὰς φορές ἐτέφθη τὸ ἥρωϊκὸν μεγαλεῖον. Τότε, δὲν
ἐτόλμησα νὰ ἐξακολουθήσω κ' ἐψιθύρισα μόνον:

—Καὶ τί θ' ἀπογίνωμε, πατέρα;

—Θὰ ἐργασθῶ, θὰ παλεύω ἀκόμα. Ἄ, τί νὰ πῆς, ἐπρόστ'εσε
συσπῶν τὰ χεῖλη του εἰς πικρὸν μειδίαμα· οἱ ἄλλοι, ὅταν γηράσουν,
τελειώνουν τὸ στάδιόν των καὶ ξεκουράζονται· κ' ἐγὼ πρέπει ν' ἀρ-
χίσω νέον. Ἔτσι τὸ ἤθελε τὸ πεπρωμένον!... Ἄλλὰ τί δουλειὰ νὰ
κάμω; Πρέπει νὰ εὑρῶ ἓνα ἐπάγγελμα ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ
κεφάλαια.

Ἐκτοτε παρατηροῦσα ἀνιούχως τὴν μορφήν τοῦ πατέρα μου,
ὅπως παρακολουθοῦμεν τὸ βαρόμετρον εἰς τὰς ὥρας κακοκαιρίας Φεῦ!
τὸ βαρόμετρον ἐδείκνυεν ὅτι ἡ καταιγὶς ἐξηκολούθει ὑπὸ τὸ κρα-
νίον του.

Ἐξαφνα μίαν ἡμέραν τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, αἱ παρειαὶ του
ἐχρωματίσθησαν τὴν ἀτονίαν διεδέχθη εἶδος πυρετοῦ.

Ἡμέρας ὅλας δὲν ἐφαίνετο εἰς τὴν Κραστύκαλαν.

Ἐνα βράδυ ἔθετεν ἐμπρὸς μου ἓν χονδρὸν στερεὰ μὲ δέριμα δε-
μένον χειρόγραφον, γεμιστὸν ἀριθμοὺς ἀραδιασμένους εἰς στήλας ἐντὸς
τετραγώνων καὶ μοῦ εἶπε.

—Ἀντέγραψε αὐτὸ μὲ προτοχὴν καὶ ὅσον ἤμπορεῖς γρήγορα!

Ἀντέγραψε πρᾶτωδῶς μὲ μίαν ὀξεῖαν, πιεστικὴν συγκέντρωσιν
προτοχῆς καὶ θελήσεως, πέραν τοῦ μεσονυκτίου.

(Ἄκολουθεῖ)

ΔΗΜΗΤΡ. Β. ΣΚΟΥΡΑΣ

Δικηγόρος, Νομικὸς Σύμβουλος
τῆς Ἑθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος
Ἔως Ἀντειαγγελεὺς
Κουντουριώτοα 5
(Στοὰ Χατζῆ Ὁσμάν 3)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΖΟΛΙΔΗ

Χρυσοχοεῖον ὁδὸς Ἐρμοῦ
Πάντα τὰ εἶδη κοσμημάτων καὶ
κατασκευὴ ἐπὶ παραγγελίᾳ. Ἀργυρᾶ καὶ
ἐκ λευκοῦ μετάλλου ἐπιτραπέζια εἶδη
ὡς καὶ ἐκκλησιαστικά.

Μ. ΜΕΛΑΣ

Δικηγόρος, πρῶην Πρωτοδίκης
Συνοικία Φράγκων (Ὁδὸς Βίκτωρος
Οὐγκώ 10)—Θεσσαλονίκη

Δ. ΧΟΒΑΓΚΙΜΙΑΝ & ΣΙΑ

Ὀλυμπ. Διαμαντῆ 8, Θεσσαλονίκη
Ἐλικὰ δι' οἰκοδομὰς. Τοιμῆντα, Σιδη-
ροδοκοὶ, Ἐυελοπίνακες, Καρφοβελόνα
Ζίγκος, Λαμαρίναι, μαῦραι, γαλβανιζέ,
αὐλακωταὶ, Γάστραι, πινάκια, κουβά-
δες,

ΚΩΝΣΤ. Α. ΔΕΒΕΝΤΖΗ

ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΤΑΜΒΑΚΟΠΟΙΕΙΟΝ
Ὁδὸς Φράγκων 13—Θεσσαλονίκη
Ταμβάκος Βιογνίας, Γαλλίας, Κα-
ρῶτα διάφορα Ρωσσίας, Ταμπάκος ὑγι-
εινὸς, ἐνισχύει τὴν ὄρασιν, τονώνει τὴν
ἀκοήν κτλ.

ΔΗΜΗΤΡ. Γ. ΔΙΓΚΑ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
Ὁδὸς Φράγκων 34
Πασὰς Ὁριεντὰλ

ΠΑΝ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
Ὁδὸς Φράγκων
Πασὰλ Ὁριεντὰλ

Δ. ΣΕΡΕΦΑΣ

17 ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ἐξαγωγή ἀκατεργάστων δερμάτων, ἐ-
ρίων καὶ καπνοῦ εἰς φύλλα.

Δ. ΣΕΡΕΦΑΣ & ΣΙΑ

Ὁδὸς Αἰγύπτου 30—Θεσσαλονίκη
Εἰσαγωγή Ἐξαγωγή, Ἀντιπροσωπεῖται
Προμήθειαι.

ΒΑΣΙΛ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Ὁδὸς Ἐγνατία 115
Τὸ ἀρχαιότερον ὑποδηματοποιεῖον Θεσ-
σαλονίκης. Στερεότης, Κομψότης, Φθί-
νεια διακρίνουν τὸ κατὰσθηα.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ
Ὁδὸς Φράγκων 28—Θεσσαλονίκη

Ι. Α. ΤΣΙΑΡΑΣ & ΣΙΑ

Ὁδὸς Βεροῖας 8—Θεσσαλονίκη
Ἐμποροὶ Ἀποικιακῶν. Εἰσαγωγεῖς Ἐ-
ξαγωγεῖς. Ἀντιπρόσωποι διαφόρων οἰ-
κῶν Λυτικῆς Μακεδονίας.

ΖΗΣΗΣ ΒΕΡΡΟΥ

Ὁδὸς Αἰγύπτου 36, Θεσσαλονίκη
Ἀποικιακὰ. Εἰσαγωγή—Ἐξαγωγή. Ἀν-
τιπροσωπεῖται—Προμήθειαι.

ΤΡΕΦΕΤΕ τὰ μικρὰ παιδιὰ
 σὺς μὲ FARINE LACTEE
 NESTLE.

Δοκιμάσατε καὶ θὰ ἴδητε
 ἄνεως τὰ πλεονεκτήματά της.

Ἡ FARINE LACTEE
 NESTLE πωλεῖται χονδρι-
 κῶς ἀπὸ τὴν ΕΤΑΙΡΕΙΑΝ
 ΝΕΣΤΛΕ καὶ ἀπὸ τὰς φαρμα-
 κείας καὶ τὰ Παντοπωλεία.

Ἡ Ἐταιρεία στέλλει εἰς
 ὅποιον ζητήσῃ Φυλλάδια ὁδη-
 γῶν περὶ τῆς χρήσεως τῆς
 ἐκλεκτῆς ταύτης παιδικῆς τρο-
 φῆς.

Nourrissez vos enfants
 en bas âge à la célèbre
 FARINE LACTEE NES-
 TLE. L'essai de ce mode
 d'alimentation vous le fera
 adopter définitivement.

Le FARINE LACTEE
 NESTLE est vendue en
 gros par la Compagnie
 NESTLE de notre ville et
 au détail par toutes les
 pharmacies et épiceries. Cette
 dernière Compagnie vous
 enverra, sur votre demande
 une brochure traitant des
 soins et de l'alimentation à
 donner aux enfants.